

GÖKBAYRAK

Doğu Türkistan Kültür ve Dayanışma Derneği Yayını-Kayseri

Yıl: 12 Sayı: 64 Mart - Nisan 2005 • İki Aylık Fikir ve Kültür Dergisi • ISSN: 1303-5282

**2005 YILI TÜRK DÜNYASI
İNSAN HAKLARI GÜNDEMİNE
HOŞGELDİNİZ**

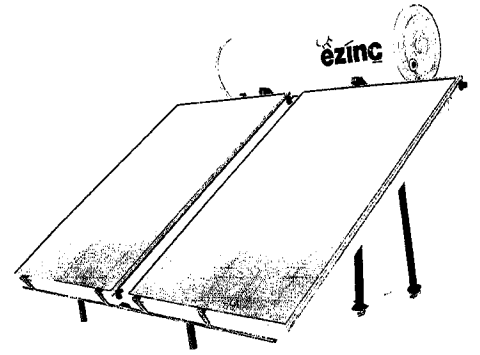
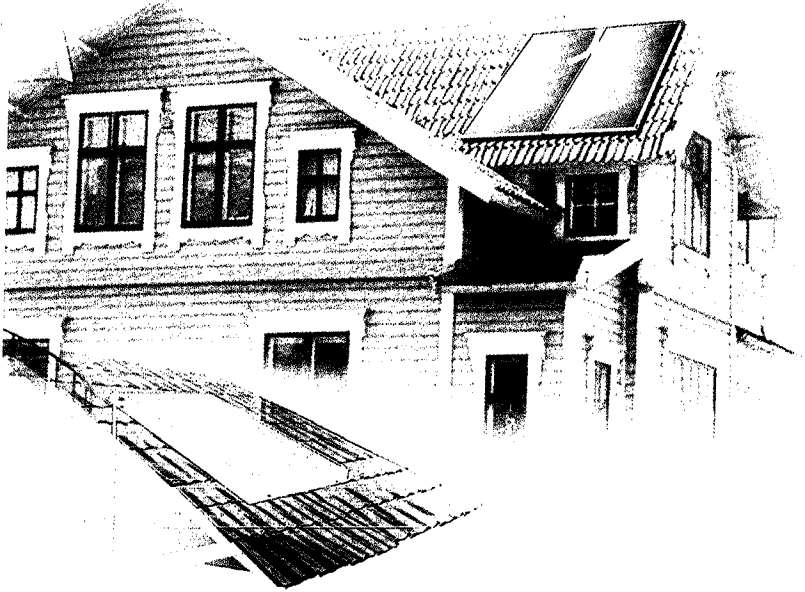
**Abdullah BUKSUR
TÜRK DÜNYASI İNSAN HAKLARI DERNEĞİ
GENEL BAŞKANI**

En İyi Enerji

Tasarruf ettirendir!

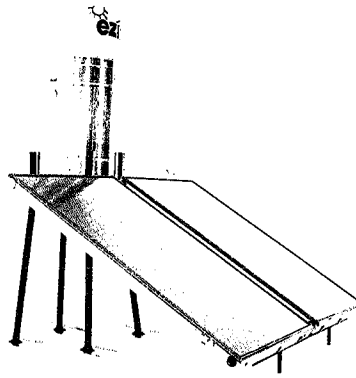
Güneş Kolektörleri

Monoblok Poliüretan İzolasyonlu
Emaye Kaplamalı İç gövde.
Çöktürüşü Sistemler

Cebri sirtülasyonlu sistemler
Çift Serpantinli ve
Tek serpantinli
porselen kaplı
çelik Boylerler.

Monoblok Poliüretan İzolasyonlu
304 kalite paslanmaz krom iç gövde
Kapanaklı Sistemler

Ezinc Endüstriyel Sistemler

Bedava sıcak su elde etmek artık çok kolay!
Çünkü Ezinc, Türkiye geneline yayılmış yüzlerce
satış noktasında her eve her keseye uygun
kaliteli Güneş Enerjisi Sistemleri sunuyor.

ezinc

güneş enerjisi...

EZİNC METAL SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
O.S.B. 11. Cad. No.12 38070 KAYSERİ
Tel: 0.352.321 13 21 (Pbx) Fax: 0.352.321 13 25
www.ezincmetal.com e-mail: info@ezincmetal.com

İSTANBUL

Tel: 0.212.567 83 5
Fax: 0.212.567 79 82

ANKARA

Tel: 0.312.397 38 53
Fax: 0.312.397 38 54

İZMİR

Tel: 0.232.449 73 73
Fax: 0.232.458 73 73

ANTALYA

Tel: 0.242.345 13 95
Fax: 0.242.345 87 81

SAMSUN

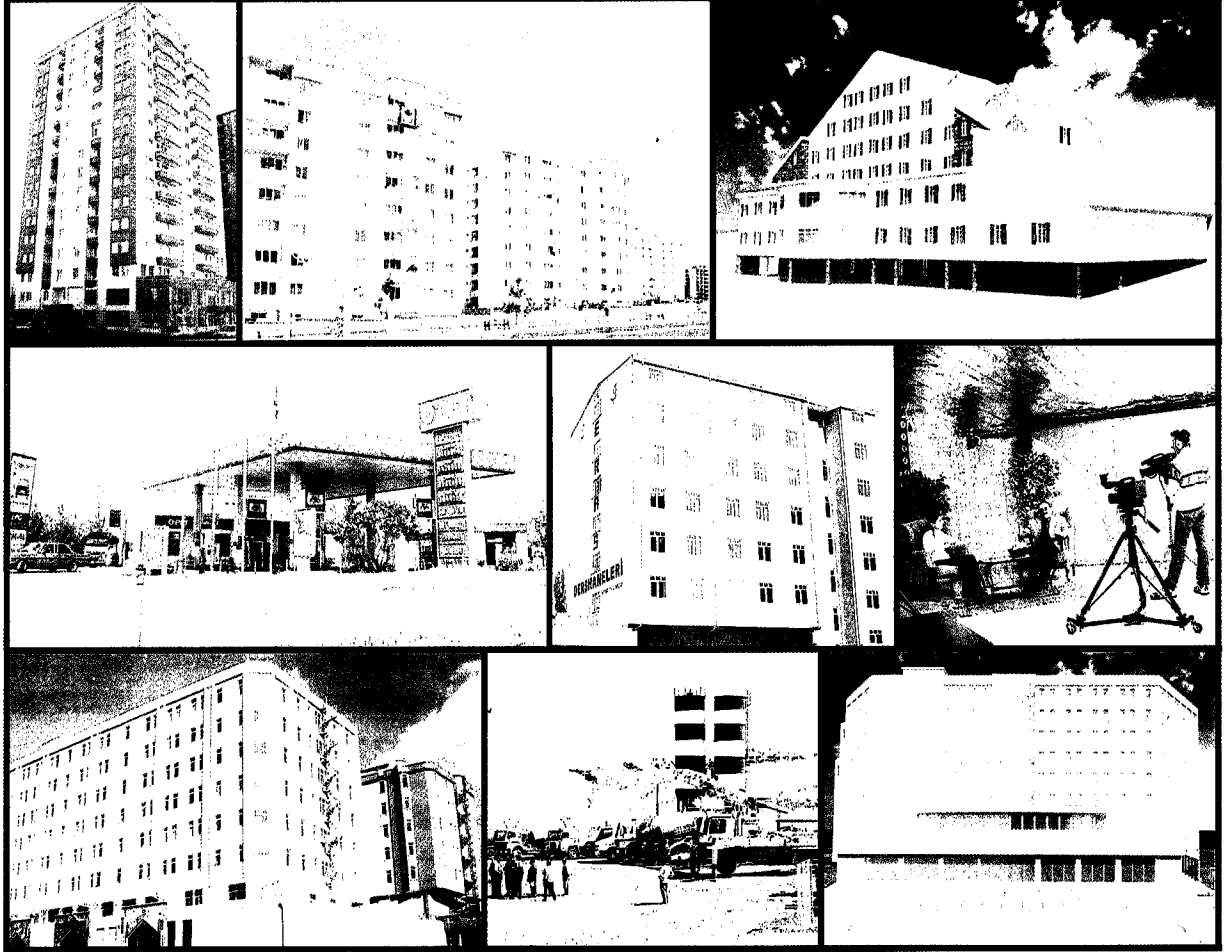
Tel: 0.362.438 08 73
Fax: 0.362.438 08 73

MERSİN

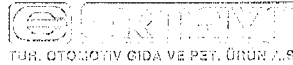
Tel: 0.324.358 21 68
Fax: 0.324.359 61 72

TÜRKİYE GENELİNE
YAYILMIŞ 700 SATIŞ
NOKTASI

ERAS HOLDING A.Ş.

Gülük Mah. İnönü Bulv. Karakuş Sok. Eras İş Mrk. Kat:3/302 Melikgazi/KAYSERİ
Tel: +90.352.330 21 10 (5 Hat) Fax: 330 21 15
www.eras.com.tr eras@eras.com.tr

- ERCİYES TV • ERCİYES RADYO • AKIN GÜNLÜK GAZETESİ • GRAND ERAS OTEL
- GRAND ERAS ERCİYES OTEL • GRAND ERAS AKSARAY OTEL • ERAS BETON SANTRALİ

civil civil ürünler;
civil civil fiyatlarla...

CIVIL

ÇOCUK DÜNYASI

Merkez : Orhantepe Mh. Çınar Cd. No: 21

Cevizli / Kartal - İSTANBUL

Tel : 0 216 442 83 53

Şube : Doğu Mh. Ortanca Sk. No: 51

Pendik - İSTANBUL

Tel : 0 216 483 08 68

Şube : Doğu Mh. Dr. Orhan Maltepe Cd. No: 96

Pendik - İSTANBUL

Tel : 0 216 354 62 34

Şube : Mehmet Akif Mh. Fatih Bulvarı No: 167

Sultanbeyli - İSTANBUL

Tel : 0 216 398 00 12

Şube : Halitağa Cd. No: 26/B

Kadıköy - İSTANBUL

Tel : 0 216 550 33 70

Şube : Beşevler Sk. No: 7

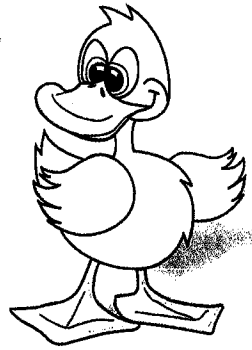
Maltepe (Anadolu Yakası) İSTANBUL

Tel : 0 216 457 11 73

Şube : Semerciler Mh. Çark Cd. No: 97/A

Adapazarı - SAKARYA

Tel : 0 264 279 27 00

GÖKBAYRAK

Yıl: 12 Sayı: 64 Mart-Nisan 2005

SAHİBİ
KAYSERİ DOĞU TÜRKİSTAN
KÜLTÜR VE DAYANIŞMA DERNEĞİ
GENEL MERKEZ ADINA
Seyit TÜMTÜRK

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Ebubekir TÜRKSOY

Editor
M. Dursun SÜYDÜNLÜ
editor@gokbayrak.com

YAYIN KURULU
Yönetim Kurulu

İDARE YERİ
DOĞU TÜRKİSTAN
KÜLTÜR VE DAYANIŞMA DERNEĞİ
GENEL MERKEZİ / KAYSERİ-TÜRKİYE

YAYIN, REKLAM, ABONE ve DAĞITIM SORUMLUSU
Oktaç BOZKURT
oktaybozkurt@gokbayrak.com
Cep: 0 535 461 38 93
YILLIK ABONE
Yurt İçi : 15.000.000. TL.
Resmi Abone : 45.000.000. TL.
Avrupa : 25 EURO • Diğer Ülkeler : 25 \$
YURT İÇİ POSTA ÇEKİ
Oktaç Bozkurt: 692046

YURT DIŞI (Yeni)
Doğu Türkistan Kültür ve Dayanışma Derneği
İş Bankası Kayseri Çarşı Şubesi
TL: 5300 1944272 - Döviz: 5300 172164

TL: 67456-1 USD: 67456-100
Anadolu Finans Kurumu A.Ş. Kayseri Şubesi
Antadolu Finance House Kayseri Branch
Swift Code: AFKBTRIS

YAZIŞMA ADRESİ:
Hoca Ahmet Yesevi Mh. Türkistan Evleri 44. Sk. 23/A
38090 Kocasinan/KAYSERİ-TÜRKİYE
Tel: (0.352) 339 39 65 Fax: (0.352) 337 35 04
Web: www.gokbayrak.com - www.uighur.com
E-mail: gokbayrak@gokbayrak.com
ISSN 1303 - 5232

TASARIM - GRAFİK - DİZGİ - BASI

MATBAACILIK A.Ş.
Orta Sanayi Bölgesi Anatolii Karşısı Gazibey Caddesi No:11
Tel: 0.352 320 92 64 (Faks): 0.352 320 92 65 - KAYSERİ
Yayımlanan yazıların sorumluluğu yazıya aittir. Gönderilen yazılar yayımlansa
veya yayımlanmasın kade edilmez. İsim zikredilerek kitabas edilebilir.

YURT DIŞI TEMSİLCİLİKLERİMİZ

Almanya	Dolgun İsa	00 49-179 651 98 60
Almanya	Dilşad Haznedar	00 49 172 999 23 32
Avustralya	Hüseyin Hasan	00 411 492 01 19
Amerika	Nurye Türkeli	00 202 255 88 48
Amerika	Gulametin Pahta	00 516 542 46 69
İngiltere	Enver Tohti	044 078 631 160 77
Hollanda	Derviş Durak	00 06 4151 97 77
Hollanda	Sadıkhan Seley	00 6 458 58 110
İsveç	Kuresh Kusen	0046 73 56 22 408
Kanada	Muhammed Tohti	00 416 882 49 08
Kazakistan	Khahirman Gajamberdi	0073272 - 280670
Kırgızistan	Rozimehmet Abdullinbakiev	00996-312 -240616
S. Arabistan	Sırajiddin Azizi	00966 54511612

YURT İÇİ TEMSİLCİLİKLERİMİZ

GENEL MERKEZ	ADI SOYADI	TELEFON	FAX	CEP TEL
Genel Merkez	Oktaç Bozkurt	0.352 339 39 65	0.352 337 35 04	0.535 461 38 93
Ankara Şube	Hayrullah Efenoglu	0.312 319 54 72	0.312 319 54 74	0.535 735 05 40

GÖKBAYRAK

İçindekiler

Dünya Uygur Kurultayı Başkanı Erkin ALPTEKİN'in 30 Nisan 2005 ATO Konuşması	4
Unpo genel sekreteri Marino BUSDACHIN'in konuşması Çeviren: Nazlı BELEN Temsil edilmeyen milletler ve halklar Örgütü	6
Ulrich DELIUS (UNPO Asya Temsilcisi) Çeviren: Nazlı BELEN Çin'in Asimilasyon Siyaseti	8
Christian TYLER/ Çin'deki Türkler: Çeviri GÖKBAYRAK Kendi topraklarında sürgünde yaşayanlar	10
Seyit TÜMTÜRK / Basın bildirisi: 8 Mart Dünya kadınlar günü	14
Dünya Uygur Kurultayı'ndan Haberler	15
Sharon HOM (Çin'deki İnsan Hakları Kuruluşu'nun yönetici müdürü)/ Çin: Uygur Türklerine Dini Baskı/ Çeviren: Nazlı BELEN	19
Erkin ALPTEKİN Beyin İsveç'te Yayına Başlayan Uygur Radyosun'dan Köres Kösen'le Yaptığı Röportaj (2)	22
Yrd.Doç.Dr.Abdulvahap KARA (Mimar Sinan Üni. Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi)/Türkistan Türklerinin Kurtuluş Savaşı'na ve Cumhuriyet'e Katkıları (2)	24
İlyas KARA (Mimarsinan Üni. Yük.Lis. Öğr.) Şehremini Lisesi Tarih Öğrt. Osman BATUR ve Mücadelesi	27
Yazan : M.Emin BUĞRA .Çeviri : Gökbayrak/ Şarkı Türkistan Tarihi	28
Basın	29

Istanbul	Abdullah Tuğcu	0.232 374 57 59	0.535 425 57 83
Izmir	Ali Çağın	0.352 410 87 48	0.536 410 87 48
Gaziantep	Öğr. Gr. Mustafa Mete	0.342 478 10 31-478 12 80	0.532 593 78 89
Sinop/Baybati	Cemal Yanikel	0.368 315 03 13	0.543 483 61 57
Samsun/Bafra	Yusuf Türkmən	0.414 347 82 56	0.543 551 05 20
Sivas	Ahmet Dost	0.362 532 19 14	0.536 256 28 73
Elazığ	Kürşad Özkaynar	0.346 221 54 13	0.505 212 90 36
Malatya	Tuna Ercan	0.424 224 02 83	0.532 515 10 90
Konya İletişim Fak.	Serkan Küçük	0.335 884 40 50	0.535 884 40 50
Konya	Alev AYYILDIZ	0.332 245 77 38	0.544 505 01 57
Kocaeli/Değirmentepe	Mehmet Uğurlu	0.332 245 77 38	0.536 828 87 82
Niğde	Burak Kuraner	0.388 232 10 06 - 232 88 77	0.535 713 82 30
Aydın	Doç. Dr. Remzi Kiliç	0.256 213 05 18	0.536 467 09 19
Mersin	Ersai Ulaş Öztamel	0.256 213 05 18	0.532 591 85 22
Mucur (Kırşehir)	V. Haluk Payas	0.386 812 40 07 - 0386 812 54 37	0.536 523 15 87
Erzurum	Hakan Karakaya	0.542 235 66 26	0.544 614 78 14
Çorum	Serdar Bostancı	0.542 235 66 26	0.537 843 33 31
Adıyaman	Ahmet Sami Altıntaş		0.505 342 99 88
Ordu	Yaşar Olgun		0.536 828 46 89
Sakarya	Erdem Gündoğdu		0.533 573 85 69
	Serkan Tan		0.535 323 43 94

DÜNYA UYGHUR KURULTAYI BAŞKANI ERKİN ALPTEKİN'İN

Bildiğiniz gibi, 10 Aralık 1948 yılında uluslar arası insan hakları evrensel beyannamesi ilan edildi. O zamandan bu yana, yarım asırdan fazla bir zaman geçti. Soğuk savaş sona erdi ve yeni bir dünya düzeni kuracağız diye uğraşılıyor. Ama hala milyonlarca halk, millet ve azınlıklar büyük işkenceler altında, asimilasyonla karşı karşıya, ekonomik sömürü ile karşı karşıya, ekolojik kayıplarla karşı karşıya, ırki aşağılanmayla karşı karşıya ve hatta soykırıma maruz bırakılmakta, tüm bu trajediler. Adalet, eşitsizlik ve insan onurunun korunması üzerine kurulan Birleşmiş Milletlerin (BM) varlığına rağmen devam edebilmektedir. Bunun pek çok sebepleri vardır.

Bugün dünyada altı bin dört yüz millet, halk ve azınlık olduğu tahmin ediliyor. Bunların sadece iki yüzden azı BM'de temsil edilmektedir. BM milletlerin değil, devletlerin birleştiği bir yerdir. Kalan kısım ise mevcut devletlerin sınırları içerisinde, isteyerek yada istemeyerek yer almaktadır. Temel insan haklarını elde etmeye çalışan bu BM'de Temsil edilmeyen milletleri koruyan bir unsur yoktur. Sıkıntılarını, isteklerini ve özlendiklerini dile getirebilecekleri bir platformda yoktur ve BM'den seslerini, duyurabilecekleri imkan çok kısıtlıdır. Esas görevi kendi yönetimi altındaki bu millet, halk ve azınlıkların çıkarlarını korumak, geliştirmek, temsil etmek olan devletler genel olarak, bu görevlerini yerine getirmemekte ve çoğu zaman onlara düşman muamelesi yapmaktadırlar. Bu nedenle temsil edilmeyen milletlerin bir çoğu bu baskıcı devletlerin kendilerinin, tek meşru temsilcisi olarak tanımamaktadır. Çoğu zaman, bu devletler kendi yönetimleri altındaki bu milletlere baskı uygulamak, onları denetlemek ellerinden gelen her türlü imkanı vicdan azabı duymaksızın kullanmaktadırlar.

Bu muhatapsızlık ve temsil edilmeyen milletlerin ihtiyaç ve isteklerini ciddiye almama aslında, anında müdahale ile önlenebilecek şiddet ve çatışmaların tırmanmasına yol açmaktadır. BM ve AGİT içerisinde çatışmaları önlemek için, bulunan standart mekanizmalar temsil edilmeyen milletler için geçerli değildir. Üstelik milli egemenlik ile milli meselelerde, devlet için devlet için önleyici davranmasını sağlayacak olan siyasi iradenin yoksunluğu BM'nin girişimlerini sınırlandırmaktadır. Milli egemenlik, dünya da insan haklarının korunmasının önünde büyük bir engeldir.

Millet ve milli egemenliğin temsil ve uygulamalarını uluslar arası hukukun merkezi olmaya devam ettikçe, hiçbir uluslar arası organ derin bir devletin, sınırları içinde insan haklarının doğru bir biçimde, izlenmesini sağlayamıyor. BM sözleşmesinin kendisi, milli egemenliğin önemini vurgulamaktadır. Kendi insanlarının en temel haklarının ihlalcisi olan bir devlet vatandaşlarının refahını, kendi sorumluluğu olduğunu ve hiçbir uluslar arası kurumun kendi iç işlerine karışamayacağını iddaa ediyor. Böylesine bir tutumu benimseyen bir devlet, çoğu kez yaptığı gibi BM sözleşmesine sığınabiliyor.

Son elli küsur yıldan beri Çin'de kendisi gibi küçük ve büyük farklı ideolojilere sahip, pek çok devlet. Kendisini uluslar arası örgütlerin insan hakları kayıtlarıyla ilgili, eleştirilerden korumak maksadıyla, milli egemenlik kalkanını kullanmışlardır. Fakat pek çok devlet uluslar arası insan hakları beyannamesinin, aslında batıya ait bir belge olduğunu köklerinin doğuya uzak ideallere uzandığını iddaa etmek suretiyle, insan haklarının evrenselliğini sorgulamaktadırlar. Aslında doğudaki insanların, batıdaki insanlarla aynı haklara sahip olmaması gerektiğini ileri sürmek aşağılayıcı bir görüştür. Değişik kültürlerin farklı siyasi değerler beslediği muhakkaktır. Yüzyıllar boyunca, dünya evrensel isteklerini ifade eden uluslar arası kodlar geliştirmiştir. Çin'in insan hakları koruması görüşü akla en aykırı olan görüştür. Marksist prensiplerin evrensel geçerliliğini kabul eden. Komünist ülke, hapishane kamplarında sömürülen işçileri koruyan, iç muhaliflerin haklarını ve idaresi altındaki, Doğu Türkistanlıların, Tibetlilerin ve İç Moğolların insanca yaşama prensiplerini ret etmektedir. Bu durum çoğu zaman BM'yi ikileme içine sokmuştur. Sözleşme içinde yer alan kurumlara müdahale etmeme sözünü vermişken, uluslar arası insan hakları beyannamesinde, açıkça ifade edilen. İnsan haklarına saygı göstermeyi nasıl başaracaklar.?

Bu prensiplerden ilki BM'nin elde etmeye çalıştığı bir ideali yansıtıyor. İkincisi ise kabul etmesi gereken bir gerçeği temsil ediyor. ABD'nin Irak'taki rolü milli egemenliğin göstermek istenildiği gibi başa çıkılmaz bir engel olmadığını ortaya koyuyor. BM bünyesinde ki bir karar verme sürecinde, büyük etkisi olan ana güçler. Belirli bir bölgede insan haklarını savunmak isterse,

savunmak isterse, dünyada hiçbir kuvvet onları durduramıyor. Bazı durumlarda insan haklarını zaruri kılan. Bazı durumlarda göz ardı eden bu kararlıdır ki, bu da gerçek sorunu temsil ediyor.

Sayın bakanımın da; belirttiği gibi, bu çifte standart milli egemenlik sorunu ile uğraşmaktan daha zor bir durumdur. Bu zor ortamda ve çevrelerinde insan halklarının korunmasında, uygulanan çifte standart tüm dünyayı çelişkiler içine sokmaktadır. İnsan haklarını çiğneyen bir ülke eğer diğer küçük bir ticari, ekonomik ve stratejik önem taşıyorsa, büyük devletler tarafından akbaba, çullanıyolar. Fakat Çin gibi güçlü ülkeler eleştirilerden uzak duruyorlar. Kitle imha silahlarına sahip olduğu iddaa edilen Irak işgal edildi. Ama bu yalanın doğru olmadığı ortaya çıktı, elbette uluslar arası organların kitle imha etmek için ellerinden gelen gayreti sarf etmesi gerekir. Çünkü kitle imha silahları, her şeyden önce insan haklarının uygulanmasına aykırı ve bununda ötesinde insan hakları evrensel beyannamesinde, ifade edilen yaşama hakkına aykırıdır.

Fakat Çin buna dahil olmak üzere, pek çok devlet elinde kitle imha silahları vardır. Bu ülkelerin neden bu silahları elinde bulundurulmasına neden müsaade ediliyor. Bir Doğu Türkistan Türk'ü olarak, bendeniz. Her türlü nükleer denemenin karşısındayım. Çin Doğu Türkistan'da 46 atom denemesi yaptı, sonuç olarak etrafa yayılan radyoaktif maddeler. Yalnız içme suyu, temel gıda maddeleri ve hayvanları etkilemekle kalmıyor. Şimdiye kadar iki yüz bin Doğu Türkistanlının ölümüne neden olmuş, kanser hastalıklarının ve sakat doğan çocuklarının olmasına hızla yol açmıştır. Sonuç olarak, dünyadaki pek çok temsil edilmeyen milletler. BM'nin insan hakları standartlarını, adil bir şekilde uyguladığı inancını feci bir şekilde yitirmiştir. İnsan haklarında evrensel bir uygulama veya yürütme olmadığı, BM'nin seçici olduğu ve İnsan hakları, kararlarına yönelik taraflı bir tutum sergilediği ve dürüstlüğünü yitirdiği sonucuna varmıştır. Dünya çapında, kendilerini aldatılmış, terk edilmiş ve ihanete uğramış gibi hissetmektedirler. Ümitsizlikleri, hayal kırıklıkları ve umutsuzlukları içinde birçok temsil edilmeyen milletler kendi temel haklarını elde edebilmek ve dünya kamuoyunun dikkatini çekebilmek için, tedrici olarak şiddet yollarını seçmek durumunda bırakılmışlardır. Çünkü dünya kamuoyu ancak bir şiddet ve çatışma olayı patlak verdikten sonra harekete geçmektedir.

O nedenle şu anda, dünyanın 65 ülkesinde, iç çatışmalar devam etmektedir. Son 50 küsur yıldan beri siyasi baskı, kültürel asimilasyon, ekonomik sömürü, ekolojik kayıplar ve ırki aşağılamalara maruz kalan Doğu Türkistan Türkleri de, bir istisna değildirler. Bir barışçı yolla dünya kamuoyunun çekemeyen, Doğu Türkistan Türkleri özellikle 1990 yıllardan sonra tedrici olarak şiddet yollarına başvurmak zorunda kalmıştır.

Çin yönetimi 11 eylülde sonra Doğu Türkistan Türklerini, dünya kamuoyuna terörist olarak lanse etmeye çalışmakla, aslında onlara kötülük değil iyilik

etmiş durumdadır. Çünkü şiddet başvurularının maksadı şiddet olayları ile dünya kamuoyunun dikkatini çekmektir. Ayrıca Çin; tüm Doğu Türkistan Türklerini terörist ilan etme çalışmalarına, dünya hiçbir zaman hiçbir yerde inanmamıştır. Çin dünya kamuoyunu inandıramamıştır. Şiddet yöntemlerinin diğer bir nedeni de, sadece başvurabilecekleri başka bir yol olmadığı için değil. Aynı zamanda işgal devletlerin milletlere, halklara ve azınlıklara adil davranmamalarından kaynaklanmaktadır. Adaletin olmadığı yerde şiddet her zaman vardır. Şiddetin sorumluluğu bu sebeple adaleti inkar edenleri ve insanları baskı altında tutma ve boyun eğdirmek için şiddet kullananların etrafındadır. Eğer dünya kamuoyu gerçek anlamda, barış istiyorsa o zaman kendi yönetimi altındaki millet, halk ve azınlıkların en temel haklarına riayet etmek durumundadır. En temel hakları koruyabilmek ve elde edebilmek için mücadele vermekte olan milletler, halklar ve azınlıkları sindirmek, tutuklamak, idam cezalarına çarptırmak ve onları terörist olarak ilan etmekle mevcut problemleri çözmek asla mümkün değildir. İnsan haklarına saygı çatışmaları önlemenin ilk adımını teşkil eder. Böylelikle dünya çapında insan haklarını korumak için, adil ve eşit uluslar arası bir sistem geliştirilmesine acil ihtiyaç vardır. Ayrıca BM yapısının içinde temsil edilmeyen milletlerin kendi kaderleri ile ilgili kararlar alınacağı görüşmelerde, kendilerini temsil edebilecekleri bir sistem oluşturulması hayati önem taşımaktadır. Diyalog, anlayış, işbirliği, barış içinde bir arada var oluşun temel nedeni karşılıklı güven diyalogsuz gelişmez ve güven olmaksızın da barışçı bir değişim olamaz. Bu sebeple BM devletlerin içlerinde yaşayan temsil edilmeyen milletlerin isteklerini sindirmek için kuvvet kullanmak yerine diyalog başlatmak yolunda, etkili ve inandırıcı bir rol üstlenmelidir.

Kısaca NGO (Non Governmental Organizations) olarak tanımlanan sivil toplum örgütleri ve hükümetler, insan hakları ihlallerinin nedenlerini açıklayabilecekleri yeni bir siyasi irade geliştirmek zorundadır. Bugün NGO'lar tarafından ele alınan insan hakları meselesi, kişisel insan hakları ihlallerinin ayak altı edilmesiyle ilgili şikayetlerle sınırlı kalıyor. Grup hakları sorununun ele alınmasında, bir isteksizlik var. Bir çok olayda kişisel insan hakları ihlalleri daha derin bir problemin belirtisidir. Şu ana kadar bu probleme cevap bulamamıştır. Güney Afrika'da ırki ayrımın sistemine aparkart diye tanımlanan yapılan başarılı, saldırı bir istisnadır. NGO ve hükümetler Güney Afrika'da tutuklanan, işkence gören ve idam edilen kişilerin haklarının ihlalleri ile ilgili şikayetlerine bir sınırlama getirmektedirler. NGO'lar ve hükümetler dünya çapında insan haklarını korumak, insan hak ihlallerinin nedenlerini belirlemesi ve de temsil edilmeyen milletlerin ayakta kalabilme ve kendi kaderini tayin edebilme, haklarının ihlallerinin sebeplerinin bulunmasıyla kazanabileceğini kabul etmek zorundadır.

Türk Dünyası İnsan Hakları Organizasyonu Toplantısı, Ankara: 30 Nisan 1 Mayıs, 2005.

Temsil edilmeyen milletler ve halklar Örgütü

Marino Busdachin Unpo genel sekreteri'in konuşması

Çeviren: Nazlı BELEN

Sayın başkan, sevgili arkadaşlar,
Burada olmaktan mutluluk duyuyorum ve Unpo - Temsil Edilmeyen Milletler ve Halklar Örgütü adına bugünkü önemli toplantıda sizlere seslenme fırsatı bulduğum için minnettar olduğumu belirtmek isterim. Sizlere dünya üzerindeki 150 milyon insanı temsil eden UNPO'nun 61 üyesinin selamlarını getirdim.

Öncelikle, UNPO adına, Uygur'ların tanınmış lideri, UNPO'nun kurucusu ve UNPO'nun eski Genel Sekreteri olan Erkin Alptekin'e beni bu konferansa davet ettiği için teşekkürlerimi bu vesileyle iletmek isterim.

Acheh, Ahvaz, Makedonya ve Kosova'daki Arnavutlar, Başkırtlar ve Çerkezler, Çeçenler, Kırım Tatarları ve Tataristan, Kumuk ve Sancak, İnguşetya ve Irak Türkmenleri, Irak kürdistan'ı, Somaliland ve Zanzibar, Doğu Türkistan'ın Uygur Türkleri gibi UNPO'nun müslüman halklarının ve topluluklarının sıcak selamlarını sizlere sunmak isterim.

UNPO genel kongreleri, uluslararası konferansları ve seminerleri müslüman üyelerine, içinde buldukları durumlarda destek ve çözüm arayışındalarken, bu durumlarına dünyanın dikkatini çekmek adına bir imkan sağlamaktadır.

Birleşmiş Milletler bünyesindeki UNPO'nun destek programı, temsil edilmeyen milletler ve halkların, sık sık korkunç insan hakları ihlalleri ile karşı karşıya kaldıkları halde, uluslararası merciler ihlalleri denetlemek ve kınamak için faaliyete geçmeden önce kaygılarını ortaya koymayı zor buldukları görüşünün bilinmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

Bu tür Birleşmiş Milletler mercileri arasında BM İnsan Hakları Komisyonu,

Azınlıkların Korunması ve Ayrımcılığın Önlenmesi Alt Komisyonu, Yerli Halklar Çalışma Grubu, Azınlıklar Çalışma Grubu, Yerel Meseleler Daimi Forumu gibi mercileri sayabiliriz. Aynı zamanda İnsan Hakları Komitesi, Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi gibi antlaşma gruplarını da sayabiliriz.

Müslüman üyelerinin çağrısına cevap veren UNPO, Abhazya'da, Makedonya'da, Çeçenistan'da, İnguşetya'da, Kuzey Osetya'da ve Zanzibar'da kanıt toplayıcı ve diplomatik misyonlar düzenlemiştir. Unpo aynı zamanda Kuzey Irak, Tataristan, Kosova, Zanzibar, Sancak, Abhazya ve Çeçenistan gibi tartışmalı veya yüksek tansiyonlu bölgelerde seçim gözlemciliği görevi yürütmüştür.

Ben yaygın biçimde göz ardı edilen iki esas, temel insan hakkının altını çizmek istiyorum: demokrasi ve kendi kaderini tayin etme yetisi.

Kendi kaderini tayin etme kavramının kökeni, bireyin kendisini yönetecekleri seçme hakkı ve fikir üretimine katılımı anlamına gelen demokraside yatar ve öz kavram olan demokrasiyle ayrılmaz biçimde birbiriyle kenetlidir. Bu bağlamda, kendi kaderini tayin etme hakkı bir seçim ve katılım hakkıdır. Fakat kendi kaderini tayin etme kavramının uygulanması, bir topluluğun; belirli bir devlet çerçevesi içerisinde olsun veya olmasın, kendi topluluğu içerisinde liderlerin kendisini yönetmesini isteme hakkını da içerir.

Dünyada geçtiğimiz yüzyıl içerisinde meydana gelmiş olan birçok silahlı çatışma, ve soğuk savaşın sonundan itibaren başlayarak günümüze uzanan çatışmaların büyük çoğunluğu, açık bir şekilde ifade edilse de edilmese de insanların kendi kaderlerini tayin etme hakları eksenindedir. Bu sebeple; kendi kaderini tayin etme kavramının; bir katkıda bulunan etken veya da ihtilaf sebebi olmaktan çok, ihtilafın etkili biçimde önlenmesi ve çözümü fikri

Geçtiğimiz on yıl içerisinde, dünyamız artan bir demokrasiye duyulan memnuniyet ve demokrasiye bağlılığa tanık olmuştur. Demokratik hükümetlerin kurulmasına ilişkin istikrarlı bir eğilim görmekteyiz. Bugün, Latin Amerika'dan Afrika'ya ve Avrupa'dan Asya'ya, geçmişle kıyaslanamayacak ölçüde, demokrasi, dünya çapında uygulanan, kabul görmüş bir ilke haline gelmiştir.

Ben içtenlikle günümüzde demokrasinin, Birleşmiş Milletler Genel sekreteri Kofi Annan'ın Birleşmiş Milletler Millenium Bildirisi'nin Yürütülmesi Hakkındaki Raporu'nda da belirttiği gibi temel bir insan hakkı olarak görülmesi gerektiği görüşüne inanmaktayım. Raporunda Sayın Annan şöyle diyor 'Demokrasi ve İnsan Hakları, iki uzak kavram olmasına rağmen, birbirleriyle yakinen ilişkilidir'

Barışın, güvenliğin ve istikrarın mevcut olması için, insanlar ve toplumlar arasındaki, veya insanlarla devlet arasındaki kurumların temelini, samimi ve daimi bir uzlaş, karşılıklı saygı ve karşılıklı çıkar üzerine kurulması gerekmektedir. Barış, kabul edilmiş kurallara uygunluk yoksunu devletlerde veya hükümetleri toplumun bir kesiminin refahını veya yaşamlarını tehdit ettiği devletlerde varolamaz. Uluslararası toplumun, üyeleri ve kurumlarının; insan hakları ihlalleri ve kendi kaderini tayin etme kavramı gibi uluslararası hukuk konularına tecavüz edilen durumlarda harekete geçme zorunluluğu vardır. Harekete geçme zamanı her zaman için bu andır. Ve asla bir ihtilaf zaten çözüm yollarına gitmişken değildir.

İhtilafın önlenmesi; devletleri sınırları içerisinde yaşayan kendisine uzak toplumlar ve topluluklar da dahil olmak üzere tüm vatandaşlarına karşı uluslararası yasal standartlara uygunluk içerisinde hareket etmeye ve kendi kaderini tayin kavramının uygulanmasına engel teşkil edecek toplulukların nakli veya zorla asimile edilmesi gibi faaliyetlerden kaçınmaya ikna etmek için önlemler gerektirir.

Devletlerin; ulusların ve toplulukların arzularının görmezden gelinemeyeceği gerçeğini farketmeleri sağlanmalıdır.

UNPO adına, Unpo'nun bu önemli hususları Birleşmiş Milletler'e, Uluslararası Organizasyonlara, Avrupa Birliği'ne ve Uluslararası Toplumun dikkatine taşıma kararlılığı konusunda sizi tamamen temin ediyorum.

Sayın Başkan, arkadaşlar,

Avrupa'da, Ege bölgesinde ve Orta Asya'da demokrasinin gelişmesine ve insan haklarına saygıya yönelik büyük bir adım teşkil edecek bir diğer önemli konu ise gelecekte Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılımıdır.

Bu bir umut ve bir arzudur.

UNPO ve ağı bu çözüm için yıllar öncesinden beri destek veriyor ve lobi görevi görüyor. AB içerisinde bir Türkiye, Avrupa'nın kapalı bir 'Hristiyan kulübü' olmadığını su götürmez biçimde ortaya koyacak bir kanıt olacaktır. Birliğin doğasının kapsayıcı ve hoşgörülü bir toplum olduğunu bir kez daha kanıtlayacak; gücünü çeşitliliğinden aldığını ve özgürlük, demokrasi, yasanın üstünlüğü, insan haklarına saygı gibi ortak değerlerle bir arada duran bir birlik olduğunu bir kez daha ortaya koyacaktır.

Sıkca cehalet ve önyargı ile beslenen ve uluslararası terörizm gibi kriminal olgularca yanlış kullanılan 21.yy'ın büyük kültürel münazarası içerisinde; çok uluslu, çok kültürlü ve çok inançlı bir Avrupa, dünyanın geri kalanına 'medeniyetler çatışmasının' insanoğlunun kaçınılmaz kaderi olmadığı mesajını güçlü şekilde verebilir.

Türkiye'nin üyeliği İslamiyet ile demokrasinin bağdaşma kanıtını teşkil edebilir. Türkiye'nin deneyiminin eşsiz olduğu doğrudur; değişik kültürel kökenler üzerinde iki asırlık batı yönlendirmesi ve Atatürk'ün devrimleriyle laik bir demokrasiye dönüştürülmesi gibi hususları düşündükçe görüyoruz ki Türkiye'nin tekrar basitçe diğer islam ülkelerine dönüşmesinin imkanı yoktur. Avrupa Birliği'ne Türkiye'nin başarıyla katılması İslam dünyasına Avrasya'ya ve Orta Asya'ya, dini inançların ve geleneklerin, dünyaca kabul görmüş modern toplumların ilkeleriyle bağdaşabilmesi konusundaki ikilemine de cevap bulmanın aslında mümkün olduğunu gösterecektir.

Demokrasiyi, insan haklarını, kendi kaderini tayin etme kavramını güçlendirme ve yasanın üstünlüğü olguları; sosyal ilerleme, modernleşme ve gelişme yolundaki zorluklarla başa çıkma açısından önemlidir.

Bu dostluk ve saygı duygularıyla, sizlere müzakerelerinizde başarı dileklerimi iletiyorum. Elde ettiğiniz sonuçlardan ve atacağınız tatbiki adımlardan birşeyler öğrenmek için sabırsızlanıyorum.

ÇİN'in Asimilasyon Siyaseti

Ulrich DELIUS
(UNPO Asya Temsilcisi)

Çeviren: Nazlı BELEN

Doğu Türkistan'ın değerli dostları,
Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki Uygur toplumunun bakış açısıyla ilgili görüşlerimin bazılarını sizlerle paylaşmak için bu önemli kongreye davet edilmekten çok mutluyum.

Almanya'da bulunan Tehdit Altındaki Topluluklar Derneği asya masasında araştırmacıyım. Biz Bosna Hersek'ten Almanya'ya, Lüksemburg'dan Avusturya'ya birçok Avrupa ülkesinde 37 yıldan beri varolan uluslararası bir insan hakları örgütüydük. 7 Avrupa ülkesindeki 13000 üyemiz ve 40000 destekçimiz adına hepimize Doğu Türkistan'daki ihtilafın çözümüne barışçıl bir katkı sağlayacak olan aydınlatıcı bir kongre diliyorum. Biz tüm kıtalardaki ve siyasi sistemlerdeki etnik ve dini azınlıkların hakları için lobi faaliyetlerinde bulunuyoruz. Asya masasındaki başlıca amaçlarımızdan bir tanesi Çin tarafından yapılan tahammül edilemez insan hakları ihlalleriyle karşı karşıya olan Uygur'ların bu durumlarına Avrupa Birliği'nin dikkatini çekmektir.

Bizim insan hakları örgütümüz ve Avrupa Doğu Türkistan Birliği tarafından 1999'da Münih'te düzenlenen Çin baskısına karşı şiddet yanlısı olmayan bir direnişin gerekli olduğu konusundaki oturuma katılmış olan değerli misafirlerin bazılarını, bugün izleyiciler arasında görmekten mutluluk duyuyorum. Çin'deki insan haklarının kötü durumu hakkında detaylı bir anlatımda bulunmak istemiyorum. Çin'deki insan hakları durumu çok acıdır. Diğer hiçbir ülke Çin'dekinden fazla insanları ölüme mahkum edip, idam etmiyor. Hiçbirinin devleti işçi ve yeniden eğitim kamplarındaki vatandaşlarını adil duruşmalar olmadan göz altında tutmuyor. Dünyada hiçbir devlet, insanları özgür internet kullanımından mahrum bırakmıyor. Hiçbir ülke, gazetecileri bu kadar hapsediyor.

2004 yılında Çin yetkili mercileri Uygur toplumuna karşı baskılarını yoğunlaştırdı. Yetkili merciler sistematik biçimde Doğu Türkistan'daki sıkı önlemin içerisindeki etnik farklı toplumu adeta suçlu göstermeye çabalıyorlar. Çin güvenlik güçleri

Uygur'ların daha fazla özerklik istemine ve geleneksel kültür ve dinlerinin tanınması talebine; camileri ve İslami okulları kapatarak, devlet izni olmadan İslami kutsal yazıları basan yayınevlerini kapatarak tepki veriyor.

11 Eylül 2001'den sonra Çin kültürel cepheye kapsamlı bir baskılama kampanyası başlattı. On binlerce Uygur kitabı yasaklandı veya yakıldı. Acımasızca yok edilenler tarih, edebiyat ve İslam konusunda dini basımlardı. Bu; Çin öncülüğü tarafından Uygur kültürünü etkin şekilde yok etmeye yönelik önceden tasarlanmış bir teşebbüs idi. Yetkililerin yeni kararı olan okullarda Uygur dilinin okutulmasını engellemek ve bunu Çin'ce eğitime dönüştürmek, Uygur kültür ve kimliğine yönelik büyük bir tehdittir.

Dahası, Uygur Müslümanlarının dini özgürlüğünün yok sayılması konusunda çok endişeliyiz. Müslüman liderler yeniden eğitim kurslarına katılmaları için zorlanmaktadır. Çin'in Müslümanları yılda bir kez Mekke'ye yapılan hacca katılım konusunda kısıtlamalarla karşı karşıyadır.

İslami kutlamalar yasaklanmıştır. Müslüman inanç toplumu sindirilmiştir. Dahası Çin yeni anti terörizm kanununu Çin yönetimine karşı olan Uygur karşıtlar üzerinde sıkı önlemini korumak için kullanmıştır. Eylül 2001'in terörist saldırıları akabinde yetkili merciler Uygurlar aleyhinde şiddet yanlısı bir baskı başlatmışlardır. Terörist saldırısının ardından Çin; etnik ayrılıkçı güçler, kökten dinci güçler ve şiddet yanlısı terörist güçler üzerindeki sıkı önlemin kendisinin politik ve yasal faaliyetlerindeki temel önceliği olacağını açıklamıştır. Çin, birçok kez 'sözde terörist' Uygur gruplarının listelerini hazırlamıştır ve onları birçok bombalama ve süikast girişimi ile suçlamıştır. Onları yok etmek için uluslar arası destek çağrısında bulunmuştur. O zamanki BM İnsan Hakları Yüksek Komisyonu üyesi Mary Robinson ve başka birçok uluslar arası insan hakkı örgütü, Uygur'lara eziyet etmek amacıyla terör karşıtı savaşı bahane olarak kullandığı için Çin'i ağır şekilde eleştirmiştir. Birçok batı siyasetçisi iki yıl önce Çin'in terör karşıtı savaşı, bölgedeki tüm siyasi ve dini ayrılık

formları üzerinde sıkı önlemini artırmak için bir bahane olarak kullanmasının kabul edilemez olduğu konusunda ısrarcı görüşlerini belirtmişlerdir. Fakat bu protestoları dikkate almaksızın Çin önderliği, vicdan hükümlülerini hapsetmeye, hiçbir zaman şiddet yanlısı olmamış ve şiddet kullanmamış olan vicdan hükümlülerini gözaltına almaya devam ederek Çin'in baskıcı siyasetinin şiddet veya terörizm faaliyetleri ile savaşmanın çok ötesinde olduğunu göstermiştir. Terörist saldırılardan 4 yıl sonra Çin yetkili mercilerinin dünya üzerindeki barışçıl Uygur insan hakları savunucularını suçlu gibi gösterme stratejisinin gitgide daha etkin ve başarılı olduğu görünmektedir. Amerika Birleşik Devletleri hükümeti birçok Uygur organizasyonunu uluslar arası terörist olarak görmek konusundaki fikrinden vazgeçmiştir. Çin hükümeti 2003 aralığında Almanya'da bulunan iki yasal Uygur organizasyonu olan dünya Uygur Gençlik Kongresi ve Doğu Türkistan Bilgi Merkezinin ofislerinin kapatılmasını ve üyelerinin sınırdışı edilerek Çin'e gönderilmesini talep etmiştir.

Almanya Çin taleplerine uymak konusunda çok isteksiz olmuştur. Fakat ardından birkaç hafta önce federal polis departmanından bir araştırma takımını, Uygur organizasyonunun terörist faaliyetlere karıştığı konusundaki Çin taleplerinin doğru olup olmadığını analiz etmek için Çin'e göndermeyi kabul etmişlerdir. 3 hafta önce Çin güvenlik memurları, Uygur Gençlik Organizasyonu Genel Sekreteri Dolkun İsa'nın akreditasyonunu etkin biçimde önlemişlerdir. Bu insan BM İnsan Hakları Komisyonu'nda NGO temsilcisidir ve onu adeta bir suçlu gibi İsviçre polis memurlarının ellerine vermişlerdir. Biz BM güvenlik personelinin kendileri bir doğrulama yapmadan yanlış Çin dataalarını kullanmış olmaları konusunda derhal protestomuzu bildirdik ve BM İnsan Hakları Yüksek Komisyonu üyesi Louise Arbour'a bu konuyu analiz etmesi ve insan hakları savunucularının BM Komisyonu'na erişimini önlemekten kaçınması konusundaki arzumuzu dile getirdik. Şu an halen BM Yüksek komisyon üyesinin bu konuda cevabını bekliyorum.

Uygur toplumu üzerindeki tahammül edilemez insan hakları ihlalleri dünya çapındaki bütün hükümetlerin bilgisi dahilindedir. Yani uluslar arası toplumun Çin'in Sincan'daki kötü insan hakları sicili konusunda neden faaliyete geçmediği bir araştırma konusu değildir. Avrupa Birliği'nin bir vatandaşı olarak Avrupalı hükümetlerin garip davranışını şöyle analiz edeceğim: Avrupa Birliği burada çifte standart uygulamaktadır; bir taraftan şiddetli insan hakları ihlallerinde bulunduğu gerekçesiyle Kuzey Kore'yi

insan hakları komisyonundaki bir kararla suçlamıştır fakat diğer yandan 1997'den beri Çin ile ilgili, Uygur'ların kötü durumunu tanımlayan kritik bir karar alma konusunu masaya getirmemiştir.

Doğu Türkistan'da Çin'in insan hakları siyasetinde uyguladığı muazzam ihlaller konusunda uluslar arası toplumun alenen eleştirmek suretiyle tepki vermesi uygun olacaktır. Çünkü bu şekilde Çin, uluslar arası hukuk doğrultusunda kendisini bağlayıcı mukaveleler ve anlaşmalardan doğan yükümlülüklerine riayet etmek zorundadır. Avrupa konusunda ise en azından Avrupa Parlamentosu zaman zaman Uygur'ların aleyhine gerçekleşen Çin baskısını kınamaktadır.

Diğer tüm Avrupa kurumları Sincan'daki insan hakları sicili için Çin'i alenen eleştirmekten kaçınmaktalar. Yoğun olarak Avrupa Komisyonu son yıllarda insan hakları konuları ile ekonomik ve siyasi işbirliğinin artırılması konuları arasında bir ayırım getirilmesi görüşü doğrultusunda bir lobi faaliyeti yürütmektedir.

Bu önlemin amacı ortadadır: insan hakları konularındaki bir eksikliğin daha geniş ve daha etkin ekonomik ve siyasi işbirliği tartışmalarını etkileyebilme potansiyelini önlemektir. Fakat Çin ile 'Stratejik Ortaklık'tan bahsederken, süregelen insan hakları ihlalleri konusundaki büyük çekinceleri dile getirmemek AB insan hakları siyasetinin inandırıcılığını geliştirmeye katkıda bulunmayacaktır.

Avrupa Birliği Doğu Türkistan'dan gelen mültecilere sığınak ve umut vermek konusunda başarısız olmaktadır; bu başarısızlık önemli bir husustur çünkü milyonlarca Uygur kendilerinden Sincan'daki gerginliği yatıştırmaya katkıda bulunacak bir dayanışma jesti beklemektedirler.

Sincan'daki şiddetin önlenmesi konusunda Türkiye'nin rolü nedir? Türkiye ve Uygur halkları arasındaki mevcut derin bağa rağmen Türk resmi siyaseti herhangi bir şekilde Çin ile karşı karşıya gelmemek adına, AB pozisyonu ile paralellik teşkil etmektedir. İleri gelen Türk siyasetçilerin Çin'e yapacakları her ziyaret öncesinde, biz bu konudaki derin endişelerini dile getirmeleri konusunda kendilerini teşvik ettik fakat şu ana dek birçoğu Doğu Türkistan'dan gelen yardım çağrısını görmezden geldiler. Çin'in felaket insan hakları sicili konusunda uluslar arası kaygıların artırılmasında Türkiye yapıcı bir rol oynarsa çok memnun olacağız.

Türk Dünyası İnsan Hakları Organizasyonu Toplantısı, Ankara: 30 Nisan 1 Mayıs, 2005.

Çin'deki Türkler: KENDİ TOPRAKLARINDA SÜRGÜNDE YAŞAYANLAR

“Kızgın Batı Çin: Şincang'ın Uysallaştırılması” kitabının yazarı
Christian Tyler tarafından sunulan yazının tam metni

Ceviri: GÖKBAYRAK

Çin'in Şincang Eyaleti'ndeki Uygurlar Çin lokantasında yemek yemezler. Bu sadece onların yemek alışkanlıkları ve dininin farklı olmasından kaynaklanmıyor; Uygurların Çin lokantalarının müşterisi olmamaları, hatta bir bardak çay bile içmemelerinin başka bir nedeni daha vardır. Onlar öyle yapmakla, kendi vatanı olarak gördükleri topraklarda Çin varlığını kabul etmiş olacağını düşünürler. Bildiğimiz gibi yemek misafirperverliğin önemli bir göstergesidir. Bir Uygur, Çin lokantasına girmekle, kendi evinde istenmeyen, misafirlik süresinden fazla kalan, hatta gitmeyi reddeden bir Çinli misafirin ev sahipliğini ve misafirperverliğini kabul etmiş olduğunu hisseder. Uygurlar neden öyle düşünürler? Bunun birkaç nedeni şudur: Kaşgar'ın kuzey doğusunda, ünlü Apak Hoca anıtının yanında, vahaya giden geniş yeni yol kenarında bir bina sitesi vardır. Bu, yeni gelişmeye başlayan büyük yöre kentin başlangıcıdır. Her gün burada Çinli göçmen işçi sürülerinin Çinli ustabaşı, araştırmacı ve mühendislerin yönetiminde çalıştıklarını görürsünüz. Onlar şehir merkezinden zorla göç ettirilmiş Uygur ailelerini yerleştirmek için yüksek konut yapıları yapmaktadırlar. Akşamleyin Uygur gençleri kum, tuğla ve diğer inşaat malzemelerini çalmak için el arabalarıyla gelirler. Bu sitelerde hiçbir Uygur işçi çalıştırılmamaktadır.

Eşim ve ben evinde kaldığımız, köy eski başkanı olan bir Uygur sivil hizmetçi bizi Turfan'daki bir tarihi siteye götürdü. Siteye girer girmez, yaşı 18'i bile geçmeyen bilet satıcı terbiyesiz Han Çinlisi o kişiye küftetti. Bizim mihmandarımız ve biz çok rahatsız olduk. Başka bir olay da biz otobüsle şiddetli bir fırtınada çölde giderken yaşandı. Otobüs, yanında bagajları olan yaşlı bir karı kocayı almak için durdu. Önümüzde oturan genç Çinli onlara yer vermemek için hareket etmeyi reddetti, hatta onların boş olan yerde oturmalarını ayaklarıyla engelledi. Uçakla Kaşgar'dan Urumçi'ye giderken uçakta yemek servisi olarak domuz etinden yapılmış hamburgerin verilmesi ve bunun, kültürü tarih boyunca

Müslüman olan sözde Şincang Uygur Özerk Bölgesi'nde olması bizi hayrete düşürdü.

Uygurlar ve diğer Müslüman azınlıklar korku içinde yaşıyorlar.

Bir akşam yemeğinde, başka bir köyde daha önce Komünist Parti merkez bürosunda çalışmış bir Uygur bayanla görüştük. Yemek sırasında o bayan, bir meslektaşını yabancıların bulunduğu ortamda devletin tavukçuluğa verdiği destek hakkında yaptığı şakadan dolayı azarladı. Sonradan, insanların özel partilerinde görüşlerini söyledikleri için tutuklandıklarını; hatta yabancıların bile bundan dolayı sorun yaşadıklarını öğrendik. Örneğin, duyduğumuza göre bir Amerikalı zengin genç Kaşgar'da bir partide içki içip sarhoş olmuş ve “Çinliler evine gitsin!” diye bağırılmış. Hemen polisler gelmiş ve onu gözaltına almış. [O, polis arabası kırmızı ışıkta durduğunda arabadan atlayarak kurtulmuş.] “Devlet sırrı”nı söylemekten dolayı tutuklanma korkusu çok yaygındır; şöyle ki çoğu Uygur yabancılarla karşılaştığında onlara duyguları hakkında konuşmaktan korkar. Bu yüzden, Kaşgar İydgah Camisi'nde beysbol şapkası giyen orta yaşlı bir Uygur'un bana gelip “Han Çinlileri, evine gitmek istemeyen turisttirler.” dediğinde çok şaşırım. O, Uygurlar ve Taliban kardeşler diye devam etti ve yakınlığı vurgulamak için işaret parmaklarını birleştirip gösterdi.

Onun, Çin polisi tarafından benim nasıl tepki vereceğimi öğrenmek için peşime konan “ajan provokatör” olduğunu düşündüm ve çok şaşırım. Her yerde, etnik azınlıklardaki işsizlik oranının çok yüksek olduğu söylendi. Gulca'da boş yüksek cam ofis binalarının altında kebabçılar, sokak satıcıları ve caddeleri dolduran küçük büfeleri gördüm. Çok sayıda şehirli Uygur genci fuhuş, uyuşturucu, sarhoşluk ve adi suça itilmiş. Görüştüğüm köy görevlileri, nitelikli Uygurların, daha az niteliği olan Han Çinlilerinin yükselmesi için boşta bırakıldığından şikayet ettiler. Çinli üniversite mezunları en iyi pozisyonlara

yerleştiriliyormuş. Eğer bir Uygur bundan şikayetçi olursa işini kaybetme riskiyle karşı karşıya kalıyormuş. Bir Uygur orman bekçisi bana şöyle dedi: “Şuan sahip olduğunuz işi korumak en önemli şeydir.” Orada iş bulmanın bedeli susmaktır. Eğer o bedel çok büyük olursa tek çare göç etmektir.

Bir Uygur profesör şu zamanın halkı için en zor günler olduğunu söyledi. Eşi onu durdurmaya çalıştığında, o, ona dönüp: “Ben susmak için çok yaşıyım” dedi ve ekledi: “Daha önce kendi işlerimizi kendimiz yönettikten sonra Çinlilerin her şeyi ellerine almasını görmek insana çok zor geliyor.”

Doğu Türkistan'da iki toplum vardır ve bunlar farklı hayat yaşıyorlar: Uygurlar genellikle kırsal bölgelerde, Han Çinlileri ise şehirlerde yaşıyorlar. Şehirler Uygurlar bölgesi ve Çinliler bölgesi olarak ikiye ayrılmıştır. Ayrı alışveriş yerleri, ayrı dans salonları (Uygurlar Han Çinlilerini kadınlarına yaklaştırmazlar), ayrı lokantalar, farklı müzik, farklı yemek ve farklı giysileri vardır. Hatta kullandıkları saat de farklıdır: Çinliler resmi talimata uyararak Pakin saatini kullanırlar; Türkler ise saatlerini iki saat geç olan yerel saate göre ayarlarlar. Bazı orta sınıf Uygurların Çinli arkadaşları vardır; bazen onları Uygur lokantalarında veya kafelerde içki içerken görürsünüz. Bazıları, akıcı Çincesi olmayanların kısıtlı iş imkanına sahip olacağını düşünerek, tüm ailenin öfkesini çekse de çocuklarını Çin okullarına gönderirler. Devletin teşvik etmesine rağmen Han Çinlileri ile Türklerin evlenmesi çok nadirdir.

Şincang'daki günlük yaşamda kendini gösteren, sürekli devam eden - ve kötüleşen - ayrımcılığı nasıl açıklayabiliriz? Niçin 55 yıllık Çin idaresinden sonra Türkler ile Çinlilerin ortak paylaştıkları neredeyse hiçbir şey yok? Bunun sebepleri demografik, ekonomik, tarihsel ve siyasiidir.

Demografik olarak:

1949 yılında Şincang'ın toplam nüfusu 5 milyon iken, Şincang'da yaklaşık 300,000 Han Çinlisi yaşıyordu. 2000 yılında resmi nüfus sayımına göre Şincang'da 7.5 milyon Han Çinlisi, 8 milyon Uygur ve 3 milyon Moğol, Hui (Çinli Müslümanlar), Kazak, Kırgız ve Taciklerden oluşan diğer etnik azınlık bulunmaktadır. Ancak Çinlilere ait bu sayı, yaklaşık 1 milyon olduğu tahmin edilen askerler, polisler ve danışmanlar veya 2.5 milyon olan, çoğunluğunu Çinlilerin oluşturduğu askeri nitelikli Şincang Üretim ve İnşaat Topluluğu çalışanlarını kapsamamaktadır. Çinli işçilerin süreli veya süresiz büyük göçü yerel halk üzerinde büyük baskı oluşturmaktadır. Yazımızın başında bina sitesinde çalıştırılan hiç Uygurun olmadığına dikkat çekmiştik. Sokaklarda o kadar çok Uygur'un yiyecek satmalarının sebebi de budur. Gerçekten onların arasındaki yarış o

kadar büyük ki et fiyatının yükselmesine rağmen yemek fiyatları düşmeye devam etmektedir.

Ekonomik olarak:

Çin'in yoksul batı eyaletleri için hazırladığı stratejik kalkınma planı (Mao Zedong'un hatıralarındaki “Büyük Sıçrayıp İlerlemek” bölümünün “Büyük Sıçrayan Batı” denilen kısım) Şincang'daki etnik azınlıkların Çin idaresinde daha mutlu yaşama kavuşmaları içinmiş. Fakat bu, onları mutlu etmek yerine onlara acı ve kızgınlık vererek uygulanmaktadır. Kalkınma, verimli tarım toprakları ve değerli su kaynakları üzerinde baskı oluşturdu. Bu, petrol, kömür, pamuk ve mineral gibi ham maddelerin Çine taşınmasına karşı tepkiyi beraberinde getirdi. Çevreye verilen zarar artmakta ve her yıl kuzey Çin'de meydana gelen toz fırtınası iyice şiddetlenmektedir.

Uygurları kalkınmadan büyük ölçüde sadece Han Çinlilerinin yararlandıklarını söylüyorlar. Bu herhangi bir ziyaretçi için aşıkardır. Gulca'dan Urumçi'ye, Turfan'dan Kaşgar'a kadar her yerde Çinliler Şincang'ın geleceği hakkında kendi vizyonlarını damgalamaktadır. Hiçbir kent gelişmemiştir; eski Uygur merkezleri, insanların kebabçılık yapma ve birbirleriyle uğraşma yerleri olarak sanayisi gelişmemiş bir durumda bırakılmaktadır. Akşamları şehir merkezleri neon ışıkları ve ağaçlara asılmış yanıp sönen ampullerle parlar. Yeni binalar Amerikan mimarisinin ihtişamlı bir versiyonudur; bu da Pekin'in Şincang'ı “yeni California” olarak gördüğünü pekiştirir. Ancak, bir çok Uygur'a göre “Büyük Sıçrayan Batı” projesi, onların toplumunu bozan ve yaşam tarzını mahveden Han Çinlilerinin tam egemenliğine giden yol için döşenen yapay yükselişe daha çok benziyordu.

İlerleme modern mağazalar, ofisler, bulvarlar ve çok yönlü iyileştirme anlamına gelir. Fakat o, aynı anda eski Uygur şehirlerini Kaşgar'da net örneği görüldüğü gibi - yok etmek anlamına da geliyordu. Pamir Dağları'nın altındaki Doğu Türkistan'ın eski başkenti küçük bir metropole dönüştürülmektedir. Müslüman Şincang'ın kalbi İydgah Camisinin çevresi temizlenmiş ve sakinleri göç ettirilmişti. Burada planlanmış bir karardan çok bir şüphe vardı; o da, bu temizliğin Uygur toplumunun gözaltına alınmalarını daha kolaylaştırmak için düzenlenmiş olmasıydı.

Tabii, birçok Uygur da eski avlulu evlerini bırakıp modern apartmanların rahatlığını elde etmek ve yeni serbest marketlerin girişimcileri olmaktan mutluluk duyuyordu. Bu, Gulca'nın eski semtinde İli nehrinin kenarında kiraz bahçeleri ve üzüm bağları arasına yapılmış güzel yeni villalardan açıkça belli oluyordu. Örneğin, burada bir Uygur milyoner işadaminin fakir Uygur çocukları için okul olarak yaptırdığı güzel, klasik

tarzda yapılmış bir konağı görmeniz mümkün.

Tarihsel olarak:

Uygurlar, Çin hükümetinin Doğu Türkistan'ın Milattan Önceki 60 yılından beri Çin'in bir parçası olduğunu iddia etmelerine rağmen, ve Şincang'daki tüm eski Türk anıtlarının Çin hanedanlarına uygun tarihe geçirilmesine rağmen tarihin kendi lehine olduğunu düşünürler. Doğu Türkistan halkı, tarihlerinin çoğunda Çin'den daha çok kuzey ve batının etkisinde olduğunu hisseder. Kaşgar kültürel olarak, aynı anda fiziksel olarak da, Pekin'den Ankara'ya daha yakındır. Eski zamanlarda dil ve halk İran, Kafkasya ve Anadolu kökenli İndo-Avrupalı idiler. Milattan sonraki birinci binyılda Hindistan Budizm dini ve sanatını getirmiştir; Milattan sonraki 9. yüzyılda Uygur Türkleri Moğolistan'dan göç etmiş ve İndo-Avrupalı dil yerine kendi dilini yerleştirmişlerdir. Milattan sonraki 1200 ila 1500 yıllarında halk yavaş yavaş İslamiyet'i kabul etti ve bu süreç sonradan Moğol istilasıyla sekteye uğradı. Onlar yazısını Arapça'dan, mimarisi ve süs tarzını Farslardan almıştır. Diline birçok yeni kelime girmiştir.

Çin'in Şincang'ı istilası geç ve yavaş olmuştur. Doğu Türkistan, 1759 yılı Çing (Mançu) hanedanı tarafından adının "Şincang" - "yeni bölge" - ile değiştirilip kontrol altına alınmaya kadar askeri olarak teslim olmamıştır. Ondan sonra da yönetim yerel "Begler"e verilmiş; Çinli göçü engellenmiş; ve çatışma çıkmaması için Mançu garnizonları ve Çinli tüccarlar yerel halktan ayrı tutulmuştur.

19. yüzyılın sonuna kadar da Türklerin Çinlileştirilmesine hiç çalışılmamıştır. Çinlileştirme, bir dizi Müslüman ayaklanması, kısa süre ayakta kalan Yakub Beg idaresindeki Kaşgariye Krallığı ve 1877 yılında General Zuo Zongtang tarafından gerçekleştirilen Çin istilasından sonra başladı. 1884 yılında Şincang Çin'in bir eyaleti olarak ilan edildi. Türkler Çin tapınaklarında ibadet etmeye, Çinlilerle evlenmeye, çocuklarını Çin okullarına göndermeye zorlandı; onlar Çin okullarında bazen okuldan kaçmamaları için masalara zincirleniyordu.

20. yüzyılın cumhuriyetçi ve milliyetçi rejimleri altında bir dizi Çinli diktatör Şincang'ı kendi krallığı gibi yönetti. Kumul Uygur Hanlığı'nın yıkılması ve Türk topraklarının Han Çinlilerine verilmesiyle 1931 yılında en büyük Müslüman ayaklanması başladı. Bu ayaklanma sonunda Stalin ordusunun yardımı ve savaş uçaklarının yardımıyla bastırıldı.

1940 yıllarında Han Çinlileri, İli ayaklanması ve 1944 yılında laik Doğu Türkistan Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla kontrolü tekrar kaybetti. Bunu, Uygurlara önemli ölçüde özerklik veren milliyetçilerle yapılan ateşkes izledi. Ancak Doğu Türkistan Cumhuriyeti

liderleri Sovyetlerin düzenlediği sanılan esrarengiz bir uçak kazasıyla öldürüldü.

1949 yılındaki Komünist Devrimi'nden sonra Uygurlar, kendilerine Çin imparatorluğundan ayrılma ve isterlerse kendi devletini kurma özgürlüğünün verileceği beklentisi içersindeydi. 1931 yılında kurulan taslak oluşumda Mao'un "self-determinasyon" vaadi yazılmıştı. Bu vaat hiçbir zaman yerine getirilmedi ve sonradan onunla ilgili tüm kaynaklar Mao'un yayınlanan sözlerinden çıkartıldı.

Siyasi olarak:

Çin, eski Sovyetlerin yıkılmasından sonra post-Sovyet Orta Asya Cumhuriyetlerinde giderek yayılan istikrarsızlıktan - önce Tacikistan'da, sonra Özbekistan, sonra Kırgızistan ve şimdi de yeniden Özbekistan'da - dolayı dağılma korkusu yaşıyor.

Bu bölgenin Çin Komünist Partisi için stratejik ve ekonomik olarak önemli konuma geldiğini düşünürseniz Çin'in bu korkusunu anlamak mümkündür. Çin "anavatanın bölünmesi"ne yönelik herhangi bir hareketi engelleyecektir; tıpkı Türkiye'nin milli birliğe tehdit olarak gördüğü ayrılıkçı Kürtlere karşı uzun bir savaş verdiği gibi.

Çin, ABD öncülüğündeki "teröre karşı savaş" sayesinde acımasız siyasetine gerekçe buldu. Uygurlar ve onlara destek verenler bunu, Çinin iç uyuşmazlığın meşrulaştırılmasına karşı yürüttüğü kampanyayı örtmek için kullandığı bahane olarak görmekte-dirler. Çin Asya'daki komşularına Uygur mültecileri iade etme konusunda başarılı bir şekilde baskı kurdu; iade edilenlerin bazıları daha sonra idam edildi. Komünist Devrimi'nden sonra muhalifler "feodal unsurlar", sonra "etnik milliyetçiler" olarak etiketlendi; onlar Kültür Devrimi'nde "ajan ve vatan haini" oldu; 1970 ve 1980 yıllarında "devrime karşı çıkanlar" ve 1990 yıllarında ise "bölücü" veya "Müslüman fanatikler" oldu; şimdi ise "terörist". Yakında bir Uygur yazarın "manevi terörizm" ile suçlandığını duydum. Çin hükümeti iç dokümanlarına göre Uygur teröristleri anavatanı bölmek için şuan sanatçı, şair ve tarihçi olarak kendini gizliyormuş.

11 Eylül, 2001'den beri daha da pekiştirilen büyük ölçekli asker ve polis varlığı Uygurlarla Çinliler arasındaki tansiyonu daha da yükseltmektedir. Etnik azınlıklardan olan gazete editörleri, öğretmenler, avukatlar ve diğer meslek sahipleri yoğun propaganda derslerine tabi tutulmaktadır: onlar derslere katılmak ve büyük hacimli yazı yazmak zorundalar. Bölücülüğün kötülüğü hakkında onlarca sayfa yazı yazan bir avukata, sanki ortaokul çocuğu gibi "git, daha çok yaz" dendiğini duydum. Başka bir meslek sahibi ortamın Kültür Devrimi'ndeki kadar kötü olduğunu söyledi.

Kaşgar'da bir Uygur öğretmen İnsan Hakları

Gözlemcileri'ne röportaj verdiğinde fikir aşılmasını şöyle anlatmış: “Üç yıldır hiç tatil yapmıyorum, çünkü tatil günlerinde bölücülüğe karşı, ona karşı, buna karşı eğitimine katılmamız isteniyor. Öğrenmemiz zorunlu olan zımbırtıları size söyleyemem. Yine de çalışmak isterseniz, paraya ihtiyacınız varsa başka ne yapabilirsiniz ki? Gidersiniz, o zımbırtıları sanki anlamlıymış gibi okursunuz.”

Hükümet otoriteleri tarafından uygulanmakta olan ayrımcılık daha açık hale geldi:

a) Hukuki ayrımcılık: Çin mahkemeleri herkese adil davranmaz. Ancak Şincang'daki Uygurlara karşı davranışı daha da kötü. Resmi istatistikler Uygurların Şincang nüfusunun yarısından daha azını teşkil ettiğini söylemesine karşın, mahkumların büyük çoğunluğu Uygurlardır. Şincang, Çin'in siyasi suçluları idam ettiği tek eyalettir.

b) Dini ayrımcılık: İnsan Hakları Gözlemcilerinin yeni yayınladığı bir rapor ayrımcılığın günümüzdeki bu boyutunu ortaya koyuyor. O rapor, devlet çalışanlarına uygulanan dini ibadet yasağı, oruç tutma yasağı ve çocuklara dini öğretim yasaklarını detaylarıyla veriyor. Urumçi çalışanları için çıkarılan bir talimatta şöyle deniyor: dinin “düğünler, aile planlaması veya kültürel etkinliklere burnunu sokması”na kesinlikle izin verilmeyecektir. Din adamları da tüm diğer toplum liderleri gibi sınavla zorunlu tekrar-egitime tabi tutulmaktadır.

c) Doğum kontrolü altında uygulanan ayrımcılık uygulamaları: teoride etnik azınlıklar için tanınan bebek kontenjani daha geniştir. Gerçekte Uygurlara daha acımasızca uygulanır. Zorunlu kısırlaştırma ve geç doğuma zorlama bunlara örnektir. Kırsal kesimlerde büyük öfkenin sebebi de bu kontroldür ve geçmişte bundan dolayı ayaklanmalar olmuştur.

d) Sansür: Uygur veya Türk tarihiyle ilgili tüm izleri silmek için çaba harcanmaktadır. Şincang'da yayımlanan kitapların sadece altıda biri Uygurca'dır. İnsanların kendi dillerinde hazırlanmış modern sözlükler ve teknik kitaplara ihtiyacı vardır. Tarih kitapları ve televizyon programları sansürlenmekte; en az bir tarihçi evinde göz hapsinde tutulmaktadır. Üç yıl önce Uygurca kitaplar yakılmış; o kitaplar arasında “Eski Uygur El Sanatları” isimli kitap sadece ilk sayfasında Ku'an'dan birkaç ayet olduğu için yakılmış.

Sonuç:

Anlattığım şeyler neden Uygurların yabancı işgalinde yaşadıkları hissini taşıdıklarını açıklamaya yardımcı olacaktır. Onlar Çin vatandaşlarıdır, ancak kendilerini Çinli olarak hissetmezler; Çinli olarak tanımlamazlar. Durum böyleyken onlar ikinci sınıf

vatandaş olarak davranıldığında ne hissetsin?

Pekin, istikrar ve milli birlik konusunda gözleri dönmüşçesine davranmaktadır. Ancak Uygurlar, kendi dilinden, edebiyatından, dininden ve geleneklerinden vazgeçmek anlamına gelecekse Pekin'in terimiyle kastedilen birliği istememektedir. Uygurlara şuan yapılmakta olan muamele Kültür Devriminin en kötü zamanlarındaki kadar kötüdür. Bana göre Çin Komünist Partisi her şartı çok korktukları ayaklanmaya yönelik ayarlamaktadır. Eğer öyle bir ayaklanma meydana gelecekse, o muhtemelen şehirlerdeki fazla etkilenmemiş gençler tarafından başlatılacaktır. Ben anne babalarının onları destekleyeceğinden kuşkuluyum; onlar başkaldırıyı boşu boşuna yapmış ve umutsuz olarak görecektirler. Herhangi bir olası başkaldırının en vahşilerce bastırılacağına da şüphe yoktur.

Uygurlar barışçıl çabalarla özgürlüğünü elde edebilecek mi? Bence bu mümkün gözüküyor. Şincang Çin için çok önemli konuma geldi.

Onlar daha büyük özerklik elde edebilir mi? Muhtemelen. Çin Komünist Partisi geçmişte - örneğin Mao'un ölümünden sonra - azınlıklara yönelik siyasetini değiştirebileceğini gösterdi. Başka bir örnek de bir çeşit görüşmenin başladığı Tibet'tir. Ancak Uygurların dünyayı kendi lehine harekete geçirebilecek Dalay Lama gibi bir milli lideri yoktur.

Onlar insan haklarını güvence altına alabilirler mi? Elbette. Gerçekten emniyete kavuşmaları için onlara mutlaka ve mutlaka yardım edilmeli. Bu, Çin'le ilişki kuran herhangi bir uygar milletin sorumluluğudur. Gün geçtikçe daha çok insan Şincang'ı turist olarak ziyaret etmekte ve oradaki durumu öğrenmektedir. ABD'deki lobi ve siyasetçilerin içinde bulunduğu dış baskı giderek artmaktadır. Başkan Bush “teröre karşı savaş” baskıya gerekçe olmamalı demiştir. Uygur işkadını Rabiya Kadir'in yakında bırakılmış olması gerçekten iyi bir haberdir; ancak bunun sadece bir göstermelik jest olarak kalmasından endişe ederim.

Türkiye nasıl bir rol üstlenebilir? Bu ülke birçok tanınmış Uygur ve ailelerinin sığındığı yerdir. O, sürgünde yaşayan bir milyon Uygur'un büyük bölümünü barındırmaktadır. Türklerin Uygurlarla kültürel ve ulusal akrabalığı vardır ki bu onlara - tabiri caizse - koruma görevini yüklemektedir.

Türk liderler Avrupa Birliği'ne girmenin yararlarından birinin, Türkiye'nin, Avrupa'nın Orta Asya'ya olan ticareti ve yatırımlarına köprü olacağını tartışmışlardır. Hatta üyelikten önce de, siyasetçileri, diplomatları, işadamları, bilim adamları ve turistleriyle Orta Asya'ya, özellikle Şincang'a sosyal adaletin ihracı için köprü olabilir.*Bitti

BASIN BİLDİRİSİ

8 MART

DÜNYA KADINLAR GÜNÜ

Seyit TÜMTÜRK

Doğu Türkistan Kültür ve Dayanışma Derneği Genel Başkanı

Kadın olmak, günümüz dünyasında güçlülere göğüs germek, acılara katlanmak ve gözyaşı içinde geleceğini aramak manasına gelmektedir. En önemli meslek olan ve milletlerin, dolayısı ile dünyanın geleceği olan genç nesillerin büyütülmesi, eğitilmesi görevini yerine getirir kadınlar. Bunun yanında, düşüncesizlerin, zalimliği meslek edinenlerin, elindeki gücü kullanma yeteneği olmayanların kahrını çekmek zorundadırlar. Bütün bunlara rağmen büyük bir özveri ile yaşamak ve güzel bir dünya kurmak için çaba harcamaktadır kadınlar.

Doğu Türkistan kadını söz konusu olduğunda ise, ayrı bir paragraf açmak ve yazdıklarımızın hepsinin altını kalın çizgilerle vurgulamak gerekmektedir. Günümüz kadını daha iyi yaşam şartları, ekonomik özgürlük, çalışma şartlarının iyileştirilmesi ve çifte standardın kaldırılması gibi konular ile uğraşırken Doğu Türkistan kadını temel insan hak ve özgürlüklerini elde etme mücadelesi vermektedir. En temel hakkı olan "Anne olma" hakkı elinden alınmıştır. Anne olmak isteyen Doğu Türkistan kadını, kendini gizlemek zorundadır. Çünkü, hamileliği belirlendiği takdirde bebeği katledilecek, yapılan kürtaj sonucunda belki de bir daha çocuk sahibi olamayacaktır. Tüm güçlüklerle çocuk sahibi olması durumunda ise yavrusunu resmi kaynaklardan gizlemek zorundadır. Aksi halde, ağır vergiler ödeyecektir. Çocuğuna istediği eğitimi verme özgürlüğü de elinden alınmıştır.

Tüm bu zorlukların yanında Doğu Türkistan'lı anneler yavruları için gözyaşı dökmekten kurtulamazlar. Çünkü günümüzde binlerce genç ayrılıkçı olmak, terörist olmak suçlamaları ile evlerinden alınıp götürülmekte, onlarcası idam edilirken geri kalanlar büyük hapisanelerde işkence altında tutulmaktadır. Bazı gençlerde, geride gözü yaşlı anne ve babalar bırakarak diğer ülkelere göç etmektedir.

Doğu Türkistan'lı kadın, özgür yaşama savaşı vermekte bunun yanında acılarını içine gömerek, erkeğine destek olmak zorundadır. Umutları sürekli taze tutmak, her şeye rağmen yarına ümitle bakmak Doğu Türkistan kadınının sırtına yüklenen bir diğer görevdir.

Doğu Türkistan'lı kadın, dün olduğu gibi bu günde acıları en derinden yaşamakta ve yinede eğilmeden dimdik ayakta durmaya çalışmaktadır.

Dünya kamuoyu, hiç olmazsa bu gün, 8 Mart Dünya Kadınlar Gününde Doğu Türkistan'lı Kadının sesini duyun. Dış dünyaya kapalı yaşamak zorunda bırakılan, sesini Doğu Türkistan sınırları dışına ulaştıramayan Doğu Türkistan'lı Kadınların, sessiz feryadına kulak verin. Bu gün "Dünya Kadınlar Gününde" Doğu Türkistan'lı kadınları, anaları unutmayın. Bu günden itibaren Emperyalist Çin'in zulmünü devam ettirmesine, Doğu Türkistan'lı kadının, Doğu Türkistan'ının sesini kışmasına, Doğu Türkistan'ı sömürmesine, bebekleri katletmesine izin vermeyin.

DÜNYA UYGUR KURULTAYINDAN HABERLER

1-) **02.03.2005** UAA baskani Nuri Türkel Washington'da bir yemekli toplantıda Amerikan başkan yardımcısı Dick Cheney ve eski savunma Bakan yardımcısı Richard Perle ile bir araya gelmiştir. UAA başkanı Nuri Türkel Dick Cheney ve Richard Perle ile ikili görüşmeler esnasında Doğu Türkistan meselesini detaylı bir şekilde yetkililere bizzat anlatmıştır. Toplantı sonunda Amerikan Başkan yardımcısı Dick Cheney Doğu Türkistan meselesi hakkında ileri bir tarihte tekrar görüşme arzusunu belirtmiştir. Çin halk cumhuriyeti devletinin aziz yurdumuz Doğu Türkistanda Müslüman Uygur Türklerini her türlü zulüm ve insanlık dışı uygulamalarla yok etmeye çalışıp bütün Doğu Türkistanlıları Terörist ilan ettiği bir dönemde Amerikan Başkan yardımcısı Dick Cheney'inin bir Uygur teşkilatı başkanını kabul edip onunla Doğu Türkistan meselesini görüşmesi gelecekte devamızın seyrinin çok hızlı bir şekilde Dünya gündemine getirileceği kanatını uyandırmaktadır.

2-) **11.03.2005** Almanya'nın Berlin Teknik Üniversitesi tarafından "Türk İdealist (Aydınlar) Birliği tarafından Doğu Türkistan hakkında bir muhakeme toplantısı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıya DUQ başkanı Erkin Alptekin Küresh Küsen ve Doklun İsa katılmışlardır

3-) Birleşmiş Milletler Teşkilatının (BM) 61 sayılı İnsan Hakları Toplantısı **20.03.2005** gününden itibaren BM'nin İsviçre'nin Cenevre'deki Merkezinde devam etmiştir. Bu toplantıda Doğu Türkistan'da işlenen insan hakları suçlarını herhangi bir devlette bulunan uluslar arası İnsan Hakları teşkilatlarına ve dünya milletlerine bildirmek Çin hükümetinin bu baskıcı rejimi ile birlikte Çin hükümeti yurt dışındaki Doğu Türkistan resmi teşkilatlarının toplantı gösteri yapmalarını konusunda devletlere baskı yapmaları dile getirilmiştir. 61. gerçekleştirilen bu toplantıda DUQ'nın yapmış oldukları faaliyetler dile getirilerek hizmet planları belgelenmiştir. Bu toplantı 2004 yılı Aralık ayından beri başlayarak insan hakları ihlalleri konusunda işlenen suçların araştırılarak dile getirilmesini sağlamıştır.

DUQ başkanı Erkin Alptekin kendi şahsi münasebetleri ve UNPO daki görevinden yararlanarak DUQ adına 2004 Aralık ayından itibaren Amerika ve Avrupa'daki BDT'nin insan hakları toplantılarında gözlemci unvanına sahip 20'ye yakın uluslar arası insan hakları teşkilatları ile bütünleşerek 61 numaralı insan hakları toplantısında Doğu Türkistan'daki insan hakları konusunda son noktanın konulmasını istedi. Merkezi Amerika'da olan "INTERNATIONAL FEDERATION FOR THE PROTECTION OF THE RIGHT OF ETHNIC RELIGIOUS, LINGUISTIC AND OTHER MINORITIES" ve merkezi Almanya'da olan "Gesellschaft für bedrohte Völker" (tehdit altındaki milletleri himayesine alan teşkilat) isimli kuruluşların kendi aralarındaki toplantılarında Doğu Türkistan konusunun gündeme gelmesi sağlandı.

4-) **20.03.2005** DUQ'un oluşturan teşkilatlardan biri olan 'Avrupa Doğu Türkistan birliğinin katkılarıyla Almanyanın Münih şehrinde Kolping medeniyet merkezinde nevrüz kutlamaları gerçekleştirilmiştir. Bu anlamlı kutlamaya Almanya'da yaşayan

1-) Nuri Turkel endi yine, 2005-yili 3-ayning 2-kuni, Washingtonda bir kechlik tamaq ziyapitide, Amerikining muawin Presidenti Dick Cheney we Amerikining sabiq muawin Dolet Mudafiye Ministiri Richard Perle pendilerning qobul qilishigha erishti. Nuri Turkel Dick Cheney endigide Uygur mesiliri heqide melumat berdi. Dick Cheney, Nuri Turkel bilen Uygur mesililiri we bashqa mesililer heqide qizghin muzakirler elip barghan. Ziyapet jeryanida Nuri Turkel yine Richard Perle endi bilenmu qizghin sohbette bolghan we yeqin bir tarihta qaytidin ayrim korushushmekchi bolghan. Hitay hokumiti Sherqi Turkistan dawasini, „terrorism“ bilen qarilashqa urunwatqan bir peyte, Nuri Turkelning, Amerika muwain President Dick Cheney endining qobul qilishigha erishish we ularning uygur mesilisi heqide muzakire elip berishi, Sherqi Turkistan dawasining kelichigi we tereqiyati uchun itayin muhim bir hadisedur.

2-) 2005-yili 3-ayning 11-küni Berlin Technik Unwersitida "Türk İdiyalist Ziyalılar Birliği" terpidin "Sherqi Türkistan heqqide" muhakime yighini Ötküzüldi. Bu yighingha D U Q reis Erkin Aleptekin, Bash Teptish Küresh Küsen, Bash Katip Dolqun Eysa qatarliqlar qatnashti. Yighingha Berlin Teknik Unwersitidin 150 etrapidiki Unwersitit uqughuchiliri we Oqutchuchiliri Ishtirak qilghan bulup, yighin bashlinishtin burun "Türk İdiyalist Ziyalılar Birliği " terpidin teyyarlanghan "Sherqi Türkistan heqqide" ishlengen Widio Filimi körsitildi. uningdin kiyin Erkin Aleptekin "Sherqi Türkistanning hazirqi weziyiti" heqqide, Bash katipi Dolqun Eysa "Hitaylarning Sherqi Türkistndiki Maarip Siyasitining ichki mahiyiti" digen Themida doklad berdi. ahirida Küresh küsenning orunlishida Uygur heliq nahsha-muzikiliridin ariyeler körsetti.

3-) Birleshken Doletler Teshkilatining (BDT) 61-Nowetlik Insan Heqliri Yighini, 2005-yili 3-ayning 20-kunidin itibaren BDT ning Jevenwediki Sariyida dawam qilmaqta. Bu yighin Sherqi Turkistandiki Insan Heqliri weziyitini herqaysi Doletlerge, Helqara Insan Heqliri Teshkilatirigha we Dunya Milletlirige bildurush, Hitay Hokumitining epti-beshirisini echish, shundaqla Hitay Hokumitige Chetellerdiki Sherqi Turkistan milli herkitining kuchini namayen qilish nohtisidin intayin muhim bir sorun. DUQ 61-qetimliq Insan heqliri yighinida tehimu ilgirigen halda, bir-qatar paaliyetlerni elip berishni ozining muhim hizmet pilani qilib belgilep, bu yighin uchun 2004-yili 12-aydin bashlapla bir-qatar hizmetlerni astirisin elip berishqa bashlighan idi. DUQ reisi Erkin Alptekin uzining shehsi munasiwetliri we UNPO diki munasiwetliridin paydilinip, DUQ namidin 2004-yili 12-aydin itibaren Amerika we Yavrupa doletliridiki, BDT Insan Heqliri Yighinida Kuzetkuchi salahiyitige ige 20 ge yeqin Helqara Insan Heqliri Teshkilatliri bilen alaqiliship, ulardin 61-nowetlik BDT Insan Heqliri Yighinida, Sherqi Turkistandiki Insan Heqliri weziyiti heqide nohtuluq tohtulushini telep qildi. Bu teshkilatdin merkizi Amerikida bolghan "INTERNATIONAL FEDERATION FOR THE PROTECTION OF THE RIGHTS OF ETHNIC, RELIGIOUS, LINGUISTIC AND OTHER MINORITIES" we Merkizi Germaniyede bolghan "Gesellschaft für Bedrohte Völker" (Heter Astidiki Millletlerni Himaye Qilish Teshkilati) qatarliq 3 Teshkilat ozining umumi yighindiki soz heqini mehsus Sherqi Turkistan heqide ishlitishke maqul boldi.

Uygurlar dışında bu ülkede faaliyet gösteren insan hakları teşkilatlarının temsilcileride katılmışlardır. Ayrıca bu kutlamamıza Türk fedcrasyonları ile birlikte yaklaşık 500 kişi katılmıştır.

5-) 24.03.2005 Avrupa birliğin'in iktisadi yardımı ile Malta da "Gençler Hareketinin Halklar ve Toplumdaki tesiri"adlı bir toplantı gerçekleştirilmiştir.Bu toplantıya 14 devletten yaklaşık 40'a yakın Gençler teşkilatının başkanları başkan vekilleri iştirak etmiştir.Doğu Türkistan' temsilen DUQ baş katibi Dolkun İsa DUQ Eğitimden sorumlu müdürümüz Kayser beyler bu toplantıya resmi davet ile katılmışlardır. Toplantı esnasında bir konuşma yapan Doklun Eysa Uygurların şimdiki durumları hakkında detaylı bir bilgi vermiştir.Toplantı sonunda Uygurların bugünkü yaşam şartlarını ele alan kısa metrajlı bir film toplantı salonunda katılımcılara gösterilmiştir.DUQ vekilleri toplantıya iştirak eden Malta Hükümetinin Milli eğitim bakanı Louis Galea Jismut ve Qomy şehrinin belediye başkanı ve hükümet temsilcileri ile bir görüşme yaparak Doğu Türkistan hakkında bilgi sunmuştur.

6-) 05.04.1990 Doğu Türkistan'ın Barın kazasında Zeydin Yusuf önderliğinde kahraman kardeşlerimizin eşitsizliğe,bağımsızlığa,adaletsizliğe karşı özgürlük ve hak adalet için ayaklanmıştı.05.04.2005 yılı Barın ayaklanmasının 15.yılı münasebetiyle DUQ başkanı Erkin Alptekin bir basın bildirisi yayımlayarak Barın şehitlerini hürmetle anmıştır.
<http://www.uyghurcongress.org/uy/news.asp?temid=-5950127>

7-) Barın ayaklanmasının 15.yıldönümünü münasebetiyle büyük Uygur ilim adam inkılapçı,merhum Nizameddin Hüseyin efendinin kendi el yazması ile sunulan "Barın'ın 15.yılı" isimli kitap 05.04.2005 günü neşir edilmiştir.

8-) 07.04.2005 DUQ'nın organize ettiği Uygur ve Tibet teşkilatları BM'nin önünde bir gösteri düzenlemiştir.Çin hükümetinin yalan demeçlerine cevap niteliğinde olan bu gösteriden sonra İsviçre polisi DUQ sekreteri Dolkun İsa'yı 4 saat süren polis soruşturmasından sonra serbest bırakmıştır.Bu olayın duyulmasından sonra Uluslar arası Af Örgütü'nün bazı kuruluşları Avrupa da bulunan Uygur teşkilatları İsviçre hükümetinin bu kanunsuz eylemine karşı bildiri yayımlayarak İsviçre hükümetini protesto etmişlerdir.Bu ülkenin tüm büyükelçilerini birer mektup yazılarak olay protesto edilmiştir.

9-)11.04.2005 DUQ başkan yardımcısı Enver Can BM'nin İnsan hakları toplantısında Doğu Türkistan'daki insan hakları konusunda bir konuşma yapmıştır.Bu seferki toplantıda yıllardan beri Doğu Türkistan meselesine Doğu Türkistan meselesine daha fazla önem vermesi ve Doğu Türkistan meselesini Avrupa parlamentosunda gündeme gelmesini sağlayan 'Transnational Radical Party''e teşekkür edilmiş,toplantıya Amerika,Fransa,İsviçre,Yeni Zelanda,Avustralya ve Japonya'dan gelen Çin deki insan hakları konusunda uzmanlar tarafından Çin deki insan haklarının ihlalleri konusunda konuşma yapmışlardır.
[Http://www.uyghurcongress.org/En/news.asp?ItemID=1885938570](http://www.uyghurcongress.org/En/news.asp?ItemID=1885938570)

10-) Merkezi Amerika da olan İnsan Haklarını Gözetleme teşkilatı Nisan 2005 yılında Çin deki Uygurlar hakkında 11 maddelik bir basın bildirisi yayınladı.Bu bildiriye karşı Çin hükümeti de aksi bir bildiri yayımlayarak bu bildiriye kınadı.Bu olay üzerine DUQ basın sözcüsü Dilşad Reşit 15.04.2005 günü bir basın bildirisi yayımlayarak İnsan hakları Gözetleme teşkilatının yayınladığı rapora Çin hükümetinin karşı gelmesini eleştirmiştir.
[Http://hrw.org/reports/2005/china0405/](http://hrw.org/reports/2005/china0405/)

11-) Uluslararası af örgütü'nün Belçika şubesi 16.04.2005 günü Belçika nın Antwerpen şehrinde "Çin ve Orta asyadaki

www.uyghurcongress.org/En/pressrelease.asp?ItemID=-1129819742

4-)2005-yili 3-ayning 20-kuni, DUQ ning terkiwidiki asaliq teshkilatlardin biri bolghan Yavrupa Sherqi Turkistan birligining orunlashturushi bilen Germaniyening Muyinxen shehrinde Noruz Bayrimini xatirlesh paaliyiti daghdughuluq elip berildi. Noruz bayrimi paaliyiti Kolping mediniyet merkizining tiyator zalida otkuzilgen bulup, bu paaliyetke Germaniyediki Uyghurlardin bashqa, Germaniyede paaliyet elip berwatqan insan heqlirini himaye qilish teshkilatliri, Mediniyet teshkilatirining wekilliri we Türk, Nimis tamshibilar bulup toplam 500 ge yeqin kishi qatnashti.

5-)Yavrupa kengiyishining ixtisadi yardimi bilen 2-ayning 24-küni, Yavrupadiki aral doliti Maltada Yashlar programisini esas mehset qilghan „Yashlar Herkitining Xelqaradiki we Rayundiki tesiri“ digen temida helqaraliq yighin otkuzdi. yighingha 14 dolettin 40 din artuq yashlar teshkilatining wekilliri qatnashqan bulup, Sherqi Turkistanliqlargha wakaliten DUQ bash katiwi Dolqun Eysa endi we Maarip bolumining mudiri Qeyser endidiler resmi teklip bilen qatnashti. Dolqun Eysa Uyghurlarning hazirqi weziyiti heqide dokilat berdi we Uyghurlarning weziyiti ekseturgen bir hojjetlik filmni yighin ehligе qoyup bergen. Yighin jeryanida DUQ wekilliri yighingha qatnashqan Malta hokumitining Maarip we Qatnash ministiri Louis Galea Jismut we Qomy sheherning bashligi qatarliq hokumet erpaliri bilen uchrishish elip bardı.

6-)1990-yili 4-ayning 5-kuni Sherqi Turkistaning Barin yezisida, Zeydin Yusup bashchilighidiki qehriman ezmetlirimiz tengsizlikke, mustemlikichilikke, adaletsizlike qarshi, Erkinlik, heq-adalet uchun qozghalghan idi. 2005-yili 4-ayning 5-kuni , Barin Inqilawining 15-yillighi bulup, bu munasiwet bilen DUQ reisi Erkin Alptekin bayanat ilan qilip, Barin Sheyitlirige bolghan chungqur hormitini ipade qildi.

<http://www.uyghurcongress.org/uy/pressrelease.asp?ItemID=-1064349484>

7-)Barin Inqilawining 15- yillighini xatirlesh munasiwiti bilen, ataghliq Uyghur Alimi, Inqilapchisi merhum Nizamidin Huseyin endidining qol yazmisini esas qilghan halda, DUQ 2005-yili 4-ayning 5-kuni "Barinning 15 yillighi" namliq kitapni neshir qildi.

8-)2005-yili 4-ayning 7-kuni DUQ ning orunlashturushi bilen Uyghurlar we Tibet teshkilatliri BDT ning aldida namayish otkuzgen idi. Xitay Hokumitining yalghan bohtanlar we shikayet qilishi bilen, Namayishtin kiyin Swisariye saqchiliri DUQ Bash Katiwi Dolqun Eysa ni tutup kitip, 4 saatlik soraqtin kiyin qoyup bergen idi. bu weqedin xewer tapqan bezi xelqara insane heqliri teshkilatliri we herqaysi doletlerdiki Uyghur teshkilatliri Swisariye hokumitining bu qanunsiz qilmishige narazliq buldurup, bayanatlar ilan qildi, ozliri turushluq doletlerdiki Swisariye elchihanilirige xet yezip narazliqlirini buldurushti.

9-) DUQ muawin reisi Enwerjan endi, 4-ayning 11-kuni BDT insan heqliri yighinida Sherqi Turkistandiki Insah heqliri weziyiti heqide dokilat berdi.Bu qetimqi yighini yillardin buyan Sherqi Turkistan mesilisige alahide ehmiyet berip kelgen, bulupmu Sherqi Turkisatn mesilisining Yavrupa Parlametida bilinishige kuch chiqarghan „Transnational Radical Party“ teshkilligen bulup, yighinda Amerika, Fransiye, Switsiye, Fransiye, Yengi Zinlandiye, Awustraliye we Yaponiyedin kelgen Xitaydiki Insan heqliri mesililiri buyunche mutixesisler, Insan heqliri paaliyetchiliri soz qildi. [Http://www.uyghurcongress.org/En/news.asp?ItemID=1885938570](http://www.uyghurcongress.org/En/news.asp?ItemID=1885938570)

10-)Merkizi Amerikida bolghan, "Insan Heqlirini Kuzutish" Teshkilati 2005-yili 4-ayda, Uyghular heqide mexsus 11 betlik dokilat ilan qildi. Bu dokilatqa qarshi Xitay hokumiti narazliq buldurgan idi. bu munasiwet bilen DUQ Bayanatchisi Dilshat Reshit, 2004-yili 4-ayning 15-kuni helqra metbuatqa bayanat berip, Insan Heqlirini Kuzutush Teshkilatning dokilatigha, Xitay Hokumitining narazliq buldurganligini qattiq eyiplidi.

[Http://hrw.org/reports/2005/china0405/](http://hrw.org/reports/2005/china0405/)

11-) Xelqara Kechurum Qilish Teshkilatining Belgiye Shohbisi,

03.02.2005 Washington ABD UAA(Uyghur Amerikan Cemiyeti) Başkanı Av. Nuri TÜRKEL, ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney ile resepsiyonda birlikte görülmekte

2005/02/30 Washington ABD UAA (Uyghur Amerika Jemiyatining) Reisi Av.Nuri TÜRKEL, ABD Reisi yardımcısı Dick Cheney bilen bille.

03.02.2005 Washington UAA başkanı Av. Nuri TÜRKEL, ABD Eski Savunma Bakan Yardımcısı Richard PERLE ile birlikte sohbet esnasında

2005/02/30 Washington ABD UAA Reisi Av.Nuri TÜRKEL, ABD sabık müdape Ministri yardımcısı Richard PERLE bilen söhbette.

20.03.2005 İsviçre (Cenevre) DUK. Başkanı Sayın Erkin ALPTEKİN, BM (Birlleşmiş Milletlerin) 61. Sayılı İnsan Hakları toplantısına katılmıştır.

2005/ 03/20 Shvitsiye (Ceneve) DUK reisi möhtrem Erkin ALPTEKİN, BM (Birlleşken Milletler) ning 61 ketimlik İnsan Hekları yığınığa katnashtı.

8-11.04.2005 DUK Başkan Yardımcısı Sayın Enver CAN, BM (Birlleşmiş Milletler) İnsan Hakları toplantısına DUK'u temsilen katılmıştır.

8- 2005/04/11 DUK reisi yardımcısı möhtrem Enverjan, BM İnsan Hekları yığınığa DUK gha wakaliten katnashtı.

Uyghurlar'konulu'bir toplantı tertip etmiştir.Bu toplantıya DUQ sekreteri Doklun İsa Almanya'dan davet edilmiştir.Toplantıya Belçika'nın bütün şehirlerinden gelen Ulusarası af örgütü teşkilatının başkanları,Belçika hükümetinin mültecilerle ilgili kurum müdürleri,Belçika'da bulunan Uyghur ve Tibet teşkilatlarıyla birlikte çok sayıda halk katılmıştır.Bu toplantıda DUQ sekreteri Doklun İsa ilk olarak DUQ'nın faaliyetleri hakkında bilgi vermiş ve ikinci olarak Doğu Türkistan'da ve Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan başta olmak Asya devletlerindeki Uyghurların siyasi,iktisadi,medeniyet,maarif ve dini vaziyetler hakkında geniş bir beyanat vermiş bu beyanat esasında yurt dışındaki Uyghur ilticacıların çektikleri sıkıntılar gündeme getirilmiştir.

12-) 16.04.2005 ATO (Ankara Ticaret Odası) Yakın tarihimizde Türk milletine yapılan zulüm ve sürgünler konulu ilmi toplantı yapıldı.Bu toplantıya Balkanlar,Orta Asya,Kafkasya,Çin,Rusya devlet sınırları içerisinde Türk nüfusuna yapılan haksızlıklar ve sürgünler dile getirildi.Bu ilmi toplantıya TBMM'den bazı milletvekilleri,siyasi partilerden temsilciler,Türkiye'deki bazı dernek ve siyasi kuruluşların başkanları,üniversite öğretim görevlileri,çok sayıda dinleyici bir katılmıştır.Doğu Türkistanlıları vekaleten Dünya Uyghur Kurultayı Sekreter yardımcısı Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi öğretim görevlisi Dr Erkin Emet katılmıştır.Erkin Emet yaptığı konuşmada Çinlilerin Uyghur halkına uyguladığı zulüm ve sürgün siyasetinden bilgi vererek,Çin hükümetinin zorunlu kürtaj ile yaptığı zulüm konusunda katılımcıları bilgilendirmiştir.11 Eylül olaylarından sonra Uyghur meselesinin uluslar arası alandaki yeri Dünya Uyghur Kurultayının faaliyetleri hakkında bilgi vermiştir.

13-) Uyghur Amerikan Cemiyet başkanı,DUQ icra komitesi üyesi ve Kurultay Hukuk Müşaviri Avukat Nuri Türkkel bey 21.04.2005 tarihinde The Wall Street Journal gazetesine Kırgızistan'daki ayaklanmalar hakkında bir makale yazarak,Kırgız Çin ilişkileri bu ilişkiler çerçevesinde Doğu Türkistan hakkında detaylı bir bilgi sunmuştur. <http://www.radicalparty.org/pressreview/printriht.php?func=detail&par=12992>

14-)23-24.04.2005 Avrupa Doğu Türkistan Birliğinin Genel Sekreteri Ümit Agah Efendi Uluslar arası İnsan Hakları Teşkilatının Almanya'nın Königstein şehrinde yapılan toplantısına iştirak etmiştir.Bu toplantıda Ümit Efendi yaptığı konuşmada Doğu Türkistan'ın insan hakları konusundaki son durumundan söz etmiştir.Bu toplantı esnasında Almanya'daki "Oktuchi"partisinin milletvekillerinden Pfeiffer hanımla bir araya gelerek Uyghurlar hakkında kısa bir bilgi vermiştir.

15-)01.05.2005 Uyghur Amerikan Cemiyetinin sekreteri ve DUQ basın bölümü müdürü Ömer

2005-yili 4-ayning 16-kuni, Belgiyening Antwerpen shehrinde „Xitay we Ottura Asyadiki Uyghurlar“ digen temida yighin chaqirdi. Yighingha DUQ Bash Katiwi Dolqun Eysa teklip bilen Germaniyedin berip qatnashti. Yighingha Belgiyening her-qaysi jayliridin kelgen, Xelqara Kechurum teshkilatining hadimliri, Belgiye hokumitining Muhajirlar ishlirigha mesul emeldarliri, Belgiyediki Uyghurlar we Tibet teshkilatlrining mesulliri bulup kop sandiki kishi qatnashti. Yighingha DUQ Bash Katiwi Dolqun Eysa, aldi bilen DUQ heqide chushenche berip otkendin kiyin, ikki basquchqa bolup, Sherqi Turkistandiki we Qazaqistan, Qirghizistan, Ozbekistan qatarliq ottura Asya doletliridki Uyghurlarning, Siyasi, Ixtisadi, Mediniyet-Maarip, Dini we Iqtisadi weziyetliri heqide tepsili dokilat berip otti. u dokilatida yene chetellerdiki Uyghur iltijachiliri duch kilwatqan eghir weziyetler heqide alahide toxtaldi.

[Http://www.uyghurcongress.org/Uy/news.asp?Ite mlD=-5950127](http://www.uyghurcongress.org/Uy/news.asp?Ite mlD=-5950127)

12-)2005-yili 4-ayning 16-kuni Türkiye Tijarechiler Uyushmisining yigin zalida yeqinqi Zaman Tarixida „Turkiy Xelqlerge Elip berilgan Qirginchilik ve Surgunler“ mavzuluq ilmi muhakime yigini otkuzuldi. Yiginda Balqanlar, Ottura Sherq, Turkiye, Kafkasiye, Xitay ve Rusiye qatarlik dolet ve rayonlarda Turkiy xelklerge elip berilgan qirginchilik ve surgunler oturiga qoyuldi. Bu ilmi muhakime yiginigha Turkiye parlament ezaliri, siyasi partiyelarning rehberliri, sabik ministirler, Turkiyedeki ammivi teshkilatlarning mesulliri ve herqaysi universititlarning oqutquqi-oquguchiliri bolup kop sanda kixi qatnashti. Sherqi Turkistanliqlargha wakaliten Dunya Uyghur Qurultiyi muawin Bash Katiwi , Ankara Universititi Til ve Tarih Jugrapiye fakultiti oqutquchisi Doc. Dr. Erkin Emet ependi Xitaylarning Uyghur qarita elip beriwatqan qirginchilik ve surgun siyaseti ustide soz qildi. U sozining ahirida, Xitay Hokumitining pilanliq tugut namida yurguziwatqan siyasetiningmu bir hil qirginchilik ikenlikini eytkandin keyin, 11 sintebir weqesidin keyinki, Uyghur mesilisining xelqaradiki weziyiti ve Dunya Uyghur Qurultiyi ustidimu toxtulup otti.

13-)Uyghur Amerika Jemiyitining Reisi, DUQ Ijrahiye Komititi ezasi we Qanuni Meslehetchisi Nuri Turkel ependi, 2005-yili 4-ayning 21-kuni, Amerikida chiqidighan, dunyada kuchluk tesirge ige “ The Wall Street Journal” digen gezitte Qirghizstandiki siyasi ozgurush heqide maqale ilan qilip, Qirghizstan, Xitay munasiwetliri we bu munasiwetlerde dairside Sherqi Turkistan mesilisi qatarliqlar temalar heqide etrapliq mulahize elip bardı..

14-)Yawrupa Sherqi Türkistan Birligining bash kativi Ümit Agahi efendim, 4-ayning 23-24-künliri "Xelqara İnsan Heqliri Teshkilati"ning, Germaniyening Königstein shehrinde orunlashedurghan yilliq yighinigha qatnashti. Yighinda Umut ependi soz qilip, Sherqi Turkisatning nowetiki insan heqliri weziyiti heqide dokilat berip otti. Yighin jeryanida Germaniyediki oktuchi Partiyening parlamet ezaliridin Pfeiffer hanım qatarliqlar bilen uchrushush elip berip, Uyghurlar heqide melumat berdi.

8 Mart 2005 Dünya Kadınlar günü Doğu Türkistan'lı bayanlar dernek genel merkez binasında basın toplantısı düzenleyerek anma toplantısı gerçekleştirdi.

2005, 8-Mart Dünya Ayallar Kuni Sherki Turkistanlik ayallar Jemiyet bash merkizi binasida uchur yigini teshkillep, hatirlesh yigini açtı.

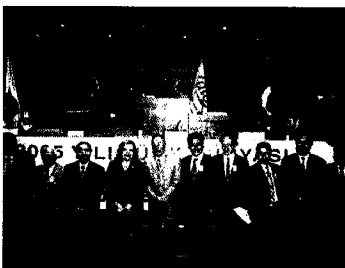
30.02.2005 Günü Ankara "2005 yılı Türk Dünyası İnsan Hakları" ihlalleri konulu konferanstan görüntü

2005/02/30 kuni Ankara 2005 yılı Türk Dnyasi İnsan Hekliri timsidiki yeghındin bir körünüsh.

30.02.2005 Günü Ankara "2005 yılı Türk Dünyası İnsan Hakları" ihlalleri konulu konferanstan görüntü

2005/02/30 kuni Ankara 2005 yılı Türk Dnyasi İnsan Hekliri timsidiki yeghındin bir körünüsh.

30.02.2005 Günü Ankara "2005 yılı Türk Dünyası İnsan Hakları" ihlalleri konulu toplantıya katılanlardan bir grup görülmekte

2005/02/30 kuni Ankara 2005 yılı Türk Dnyasi İnsan Hekliri timsidiki yeghinigha katnashkanlardan bir bir bölük kishiler.

Kanat Kırgızistan'daki ayaklanmadan sonra bu ülkeyi ziyarette bulundu. Bu ziyaret esnasında yeni hükümetin yetkili kişileri ile ikili görüşmelerde bulunmuş, parlamento başkanı tarafından da kabul edilmiştir. Bu görüşmeler esnasında Uygurlar hakkında bilgiler sunmuştur.

DERNEKTEN HABERLER

08.03.2005 Kayseri : Doğu Türkistan Kültür Dayanışma derneği tarafından 8 Mart Dünya Kadınlar Günü münasebetiyle Doğu Türkistanlı kadınlar tarafından dernek binasında kendi memleketlerinde çile çeken annelerinin bacılarının ızdırabını duyurmak için bir basın toplantısı düzenleyerek seslerini duyurmaya çalıştılar.

30.04.2005 Ankara: Türk Dünyası İnsan Hakları Derneğinin düzenlemiş olduğu "2005 Yılı Türk Dünyası İnsan Hakları Gündemi" konulu toplantı 30 Nisan-1 Mayıs Tarihlerinde Ankara Ticaret Odası konferans salonunda gerçekleştirildi.

İki gün devam eden toplantı 4 ayrı oturum olarak yapıldı. 30 Nisan cumartesi günü saat 10:00 da açılış ve protokol konuşmalarından sonra 1. oturuma geçildi. Açılış konuşmasını Türk Dünyası İnsan Hakları Derneği genel başkanı Sayın Abdullah Buksur yaptı. Ardından Dünya Uygur Kurultayı başkanı Sayın Erkin Alptekin, Doğu Türkistan Kültür ve Dayanışma Derneği Genel Başkanı Sayın Seyit Tümtürk, Doğu Türkistan Vakfı Başkanı Emekli General Sayın M. Rıza Bekin, Eski Ulaştırma bakanı Sayın Oktay Vural, siyasi parti temsilcileri ve Sivil Toplum örgütleri temsilcileri birer konuşma yaptılar. Protokol konuşmalarının ardından 1. oturuma geçildi. Türk Ocakları Genel Başkanı Sayın Nuri Gürgür beyin başkanlığını yaptığı oturumda, Dünya Uygur Kurultayı başkanı Sayın Erkin Alptekin Uluslararası İnsan Hakları Beyannamesi ve Temsil Edilmeyen Milletler, Christian Tylar (Yazar), Çin ve Doğu Türkistan; Abdullah Buksur (Türk Dünyası İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı) Etnik Temelli insan hakları ihlalleri konulu tebliğlerini sundular. Aynı gün öğleden sonra yapılan başkanlığını B.M. Temsil Edilmeyen halklar komisyonu üyesi Muzaffer Aslan 2. oturumda, konuşmacı olarak; Ulrich Delius (UNPO Asya Temsilcisi) Çin'in Asimilasyon Siyaseti, Marino Basduchen (UNPO Genel Sekreteri) UNPO ve Doğu Türkistan, Prof. Dr. Cihat Özönder bildirimlerini sundular.

1 Mayıs Pazar günü 3. oturum gerçekleştirildi. Abdullah Buksur Beyin oturum başkanlığını yaptığı oturumda, Dr. Hasan Ali Karasar (Bilkent Üniversitesi) 11 Eylül sonrasında Doğu Türkistan'da terör ve insan hakları ihlalleri, Dr. Erkin Ekrem (Hacettepe Üniversitesi), Dr. Erkin Emet (Ankara Üniversitesi) Çin'in Doğu Türkistan'da uyguladığı Eğitim Politikası konulu bildirimlerini sundular.

15-)Uyghur Amerika Jemiyitining muawin reisi we DUQ Muhajirlar bolumining mudiri Omer Qanat ependi, Qirghizistandiki siyasi ozgurushtin kiyin, 4-ayning 22-kunidin 5-ayning 1-kunighiche Qirghizstanda ziyarete boldi. U ziyariti jeryanida Qirghizstanning yangi hakimiyettiki rehberliri bilen uchrushush elip bardı. Omer Qanat Qirghizstanning yuquri derijilik hokumet bashliqliri we Parlament reising qobul qilishigha irishti. Uchrushushta Uyghurlarning weziyiti heqide sohbetler elip bardı. (bu ziyaretning tepsilati heqide ayrim melumat berilid.

TESHKILATIMIZDIN HEWERLER

2005.03.08. Kayseri: Sherqı Türkistan Medeniyet we Hemkarlık Jemiytı terpidin 8 Mart Dunya Ayaallar Kuni munasiwiti bilen Sherqı Türkistanlık Ayalar terpidin jemiyet binasida öz memlikitidiki japa chikıwatkan anilır ve hemshirlirining ızıtraplirını anlıtısh uchun bir muhbirlarını kutuvelish yeghini teshkillesh bilen awazlırını anlıtıshka herket kıldı. Bunungha barlık Sherqı Türkistanlık dostlırı teklip kılıldı.

2005.04.30. Ankara: Türk Dnyasi İnsan Heqleri Jemiytı terpidin orunlashturulghan 2005 Yılı Türk Dnyasi İnsan Hekliri Kuntetıtı mawzuluk yigini 30- April ve 1- may kınlrı Anakra Ticaret Binası yigini zalıda muwepkiyetlik echıldı.

İkki kun devam kılghan yigini töt ayrim ayrim olturush boyiche echıldı.. 30April (shenbe kını) saat 10:00 da echilish ve rehberlerning sözlirdin keyin, 1- olturush bashlandı.Echilish sözını Türk Dnyasi İnsan Hekliri Jemiytining bash modırı möhtrem Abdullah Buksur sözlidi. Unıngdin keyin, Dunya Uyghur Kurultıyı reisi möhtrem Erkin Alptekin, Sherqı Türkistan Medeniyet we Hemkarlık Jemiytining bash reisi möhtrem Sıyt Tümturuk, Sherqı Türkistan Vakfı reisi, hazır pınsıyediki möhtrem General M.Rıza Bekin, sabık uchur- abharat ministırı möhtrem Oktay Vural, sıyasi partıye wekılırı ve Helkara Teshklat vekılırını bir- birlep sözge chıktı. Rehberlerning sözlirdin keyin, 1- olturush bashlandı. Türk Ochaklırı bash reisi möhtrem Nuri Gürgür ependingin rehberlikidiki olturushta Dunya Uyghur Kurultıyı reisi möhtrem Erkin Alptekin, Helkara İnsan Hekliri Bayannamısı ve Vakaletsız Milletler, Christian Tylar (yazghuchi), Hıtay ve Sherqı Türkistan; Abdullah Buksur Etnik Asaslık insan hekliri timsida doklat sundı. Su kuni chushtin keyin echılghan bashkurushını B.M Teklip kılınmıghan helkler komititining ezası Muzaffar Aslan, 2- olturushta sözlıguchi bolup Ulrich Delius (UNPO ning Asia wekılı) UNPO we Sherqı Türkistan, Prof.Dr. Cihat Özönderlar melumatlırını sundı. 1-May (yekshenbe kını) 3- olturush echıldı. Abdullah Buksur ependingin rıyasetchılıgide bu olturushta, Dr.Hasan Ali Karasay (Bilkent Ünıversitesidin) 11- Sintebirdın keyinkı Sherqı Türkıstanda Tırror we İnsan Hekliri mesılılrı, Dr.Erkin Ekrem (Hejettepe Ünıversitesidin), Dr.Erkin Emet (Ankara Ünıversitesidin) Hıtayning Sherqı Türkıstandıkı Maarıp Siyasıtı timsida doklat sundı.

Çin: Uygur Türklerine Dini Baskı

Sharon Hom

Çin'deki İnsan Hakları Kuruluşu'nun yönetici müdürü

Çeviren: Nazlı BELEN

Xinjiang Sindirme Mimarisinin Ayrıntıları Ortaya Kondu

(New York, 12 Nisan 2005) -- Çin'deki İnsan Hakları Kuruluşu ve İnsan Hakları İzleme Komitesi, bugün açıkladıkları bir raporda, Çin Hükümeti'nin, ayrılıkçılık ve terörizm karşıtı uygulamalar adı altında Çin'deki Müslüman Uygur'lara karşı ezici bir dine karşı baskı politikası yürütmekte olduğunu açıkladı.

Terörizme karşı dünya çapındaki kampanya Beijing'e Xinjiang'da daha da zalim bir rejim uygulamak için çok güçlü bir bahane sağladı. Diğer Çin vatandaşları genişleyen bir din özgürlüğüne sahip olurken, Uygurlar, tıpkı Tibetliler gibi, dinlerinin kendilerini kontrol altında tutma aleti olarak kullanılmasına karşı kalıyorlar.

Hakları İzleme Komitesi'nin Asya yöneticisi Brad Adams

Printer Friendly Version

Also Available in

Free Email Newsletter

Contribute to Human Rights Watch

Tahrip Edici Hamleler: Xinjiang'da Uygurlara Uygulanan Dine Yönelik Baskı başlığını taşıyan 114 sayfalık rapor, daha önceleri gizli tutulan Parti ve hükümet dokümanları ile, yerel mevzuat, resmi gazete haberleri ve Xinjiang'ta yapılan görüşmelere dayanıyor. Rapor, Xinjiang'ta Uygurlar'ın dini özgürlüklerini ve bunun bir uzantısı olarak örgütlenme, toplanma ve ifade özgürlüklerini ellerinden alan kanun, yönetmelik ve politikalarla örülü karmaşık yapıyı gün yüzüne çıkarıyor. Çin'deki politikalar ve yasalar, dini faaliyet ve düşüncelere okul ve evlerde dahi izin vermiyor. Resmi bir belge "ebeveynler ve yasal vasiler, küçüklerin dini faaliyetlere katılmalarına izin veremezler" diyecek kadar ileri gidebiliyor.

İnsan Hakları İzleme Komitesi'nin Asya yöneticisi Brad Adams, "Terörizme karşı dünya çapındaki kampanya Beijing'e Xinjiang'da daha da zalim bir rejim uygulamak için çok güçlü bir bahane sağladı. Diğer Çin

vatandaşları genişleyen bir din özgürlüğüne sahip olurken, Uygurlar, tıpkı Tibetliler gibi, dinlerinin kendilerini kontrol altında tutma aleti olarak kullanılmasına karşı kalıyorlar."

Uygurlar, geleneksel ana yurtları Çin'in Kuzey Batı'sındaki petrol açısından zengin Xinjiang Uygur Özerk Bölgesinde bulunan ve yaklaşık 8 milyon nüfuslu, Türkçe konuşan bir azınlık. Uygurlar, son on yıl içinde 1.2 milyondan fazla etnik Çin yerleşimcinin gelişine sahne olan yoğun bir iç göç hareketi karşısında, kültürlerini ve geleneksel yaşam tarzlarını yaşatabilmek konusunda giderek artan bir endişe taşıyorlar. Uygurların pek çoğu şimdikinden daha fazla özerklik istiyor. Bazıları ayrı bir devlet arzu ediyor, ama son zamanlar şiddete dayalı herhangi bir bir isyan hareketinde bulunulduğuna dair bir delille karşılaşılmamıştır.

Uygulanan dini kontroller, örgütlü dini faaliyetlere, ibadet edenlere, okullara, kültürel kurumlara, yaynevlerine ve hatta Uygur bireylerin şahsi görünüm ve davranışlarına müdahale etmeye kadar varabiliyor. Devlet otorileri imamları siyasi açıdan düzenli olarak denetliyor ve "özeleştir" oturumları yapmalarını şart koşuyor. Camiler üzerinde denetleme uyguluyor, okullardan dindar öğretmenler ve öğrencileri ihraç ediyor, edebiyat ve şiirler siyasi renkleri açısından kontrol ediliyor, ve Beijing'in uygulamalarına karşı herhangi bir hoşnutsuzluğu "ayrılıkçılık"la eş tutuyorki Çin kanunlarına göre bu ölüm cezasıyla cezalandırılabilir bir devlet güvenlik suçu.

İşin en uç noktalarında, ibadetini Parti'nin ve hükümetin kabul edilebilir görmediği şekillerde yerine getiren barışçıl eylemciler yakalanıyor, işkenceden geçiriliyor ve zaman zaman da infaz ediliyor. Cezaların en acımasızları ise, resmi görevlilerin ülke içinde ve dışında kabul ettirmek için "terörizm" terimiyle ifade ettikleri, ayrılıkçı tabir edilen faaliyetlerle iştiğal etme suçlamasına uğrayanlar için saklanıyor.

Daha sıradan düzeyde ise, Uygurlar günlük hayatlarında

Okunması, veya şahsi görünümle aracılığıyla dini inancın sergilenmesi, okullar dahil olmak üzere tüm devlet kurumlarında katı bir şekilde yasaklanmış durumda. Çin hükümeti, kimlerin din görevlisi olabileceğini, Kuran'ın hangi versiyonlarının kabul edilebileceğini, dini toplantıların nerelerde yapılabileceğini ve ne tür açıklamalarda bulunulabileceğini yakından takip ediyor.

Çin'deki İnsan Hakları Kuruluşu'nun yönetici müdürü Sharon Hom, "Uygurlar, Beijing tarafından Çin devletine karşı etno-milliyetçi bir tehdit olarak görülüyor" dedi. "İslam, Uygur etnik kimliğinin temel unsuru olarak algılanıyor. Bu nedenle Çin, Uygur milliyetçi duygularının itaat ettirilmesinin bir yolu olarak İslam'ın boğulması doğrultusunda zalim adımlar atıyor."

İnsan Hakları İzleme Komitesi ve Çin'deki İnsan Hakları Kuruluşu tarafından elde edilen belgeler ve yapılan görüşmeler, Çin tarafından Uygur dini faaliyetleri üzerinde uygulanan çok katmanlı bir izleme, denetim ve baskı sistemini ortaya çıkardı. Xinjiang Parti Sekreteri Wang Lequan'ın vurguladığı gibi, Xinjiang'taki otoritelerin önündeki "en büyük iş, dinin yönetilmesi ve ana görev olan ekonomik kalkındırmaya, anavatanda birliğin sağlanmasına ve milli birlik amacına itaat edecek şekilde yönlendirilmesi"dir.

Yeni raporda şunların ayrıntıları var:

Xinjiang'daki dini faaliyetler üzerinde uygulanan mevcut mevzuat;

Daha sonra çıkarılan mevzuat ile resmi hale getirilen baskıcı uygulamaların bir çoğunun ayrıntılarını açıklayan ve 2000 yılında bir iç genelge olarak yayınlanan, Hükümet ve Parti kadrolarının azınlık dini konuları hakkındaki politikaları nasıl uygulayacaklarına dair bir kılavuz;

Yaşı küçük olanların herhangi bir dini etkinliğine katılmasını yasaklayan yönetmelikler;

Şimdi gözden düşmüş bulunan "emek yoluyla yeniden eğitim" sistemi de dahil olmak üzere, dinle veya devlet güvenlik suçları ile ilgili iddialarla hapse atılan veya idari (keyfi) gözetim altında tutulan Uygurların sayılarındaki aşırı artışı gözler önüne seren belgeler; ve

Dini veya etnik azınlıklarla ilgili konuların nasıl "devlet sırrı" haline geldiği ile ilgili mevzuatın ayrıntıları

Bu belgelerin bir kısmı ilk defa kamuya açıklandı. Bunlardan yapılan bir seçme raporun ekleri arasında bulunabilir.

Adams, "Bu belgeler aşırı derecede hassas görüldüğü

için yalnızca Parti ve Hükümet içi dolaşıma açık tutulmuş" dedi. "Bunlar, Uygurları hedef haline getirmek için yasal bir zemin oluşturmak ve onların bir araya gelip toplantı yapma, Uygurların karşılaştığı sorunlar hakkında konuşma veya bağımsız bir tarzda kültürel kimliklerini ifade etme konularında bir korku yaratmak için keyfi bir şekilde kullanılmış."

Xinjiang'da dini denetim altına alan bir elkitabı, resmi otoritelerin dini özgürlüğü hemen her türlü bağlamda reddetmesine imkan verecek, ucu açık "suçlar" içeriyor. Bu suçların örnekleri arasında şunlar var: dini kullanarak "toplumun iyi düzenine zararlı olabilecek diğer faaliyetleri yürütmek" veya "toplumda ayrılıkçı ve gerici unsurları beslemek." Metnin devamında şu ifadeler var:

[Haber ve makaleler de dahil olmak üzere], İslam diniyle ilgili araştırmalar ve değerlendirmelerle ilgili olarak yapılacak yayınlar, dine yönelik Marxist bakış açısına sahip olmak zorundadır ve mihenk taşı olarak Parti'nin ve hükümetin dini politika ve kurallarını kullanmalıdır.

Xinjiang Emek Yoluyla Yeniden Eğitim Bürosu müdür yardımcısı tarafından da imzalanan bir makale, 2001 yılı itibarıyla yeniden eğitim kamplarında gözaltında tutulananların neredeyse yarısının, yasadışı örgütler[e üye olmak] ve yasadışı dini faaliyetler[de bulunmak] nedeniyle orada olduklarını gözler önüne sermektedir.

Hom, "Xinjiang'da din üzerindeki denetim o kadar yoğun ki, resmi otoritelerin hedef almak istedikleri hemen herkesi yakalayabilecekleri bir yasal şebeke oluşturuyor" dedi.

Tahrip Edici Hamleler ilk defa burada açıklanan iki özel yönetmeliğin, milli güvenlikle ilgili olmasa dahi, herhangi bir milli azınlık veya dini mesele ya da politika ile ilgili bilginin, resmi izin olmaksızın açığa vurulması üzerine nasıl ağır bir yasaklama getirdiğinin ayrıntılarını açıklıyor.

Rapor ayrıca, Çin'in Uygurları hedef alan uygulamaları örtbas örle savaş"ı nasıl kullandığını da anlatıyor. Xinjiang'taki dinle ilgili baskıcı politikalar 11 Eylül'den önceye gitmesine karşın, hükümet şimdi uluslararası terörist gruplarla ve El-Kaide ile bağlantılı, İslami kökenli bir ayrılıkçı hareket ile karşı karşıya olduğunu öne sürüyor. Buna karşın Beijing, vahşet yanlısı eylemlerle barışçıl muhalefet arasındaki farkları silerek kendi kredi bilitesinin yok etmiş durumda kalıyor.

etmek için, 11 Eylül 2001 olaylarını ve müteakip "terörle savaş"ı nasıl kullandığını da anlatıyor. Xinjiang'taki dinle ilgili baskıcı politikalar 11 Eylül'den önceye gitmesine karşın, hükümet şimdi uluslararası terörist gruplarla ve El-Kaide ile bağlantılı, İslami kökenli bir ayrılıkçı hareket ile karşı karşıya olduğunu öne sürüyor. Buna karşın Beijing, vahşet yanlısı eylemlerle barışçıl muhalefet arasındaki farkları silerek kendi kredibilitésinin yok etmiş durumda kalıyor. Görevliler şimdi Orwell'ci bir mantık izleyerek teröristlerin barış yanlısı eylemci kimliği altında gizlendiğini iddia ediyor. Xinjiang Parti sekreterinin sözleriyle:

Xinjiang'ın bağımsızlık yanlısı unsurları, 11 Eylül olayından bu yana savaş taktiklerini değiştirdiler. Önceden olduğu gibi sık sık vahşi terörist operasyonlar yapmak yerine, Çin'e karşı saldırılarını ideolojik cepheye yoğunlaştırdılar. Vahşi terörist operasyonlar yerine... "tarihi olguları çarpıtmak için" edebi araçlar ile sanat ve edebiyatı kullanıyorlar.

İnsan Hakları İzleme Komitesi ile Çin'deki İnsan Hakları Kuruluşu, uluslararası topluluğa bir çağrı yaparak, bu düzenlemeleri feshetmesi ve Uygurlara karşı uyguladığı ayrımcı politika ve uygulamalardan vazgeçmesi için Çin'e baskı yapmaya davet etti. Örgütler ayrıca, Çin'in tüm ayrılıkçıların suçlu ve uluslararası terör şebekeleriyle bağlantılı olduğu yolundaki iddialarına karşı çıkılmasının önemini vurguladı.

Adams, "Hiç bir ülke, Çin'e Çin hükümetinin terörizmle, ayrılıkçı hareketlerle veya başka suç eylemleriyle ilgili olduğunu iddia ettiği hiç bir Uygur'u iade etmemelidir" dedi. "Çin'in geçmişteki sabıkasına bakıldığında, bu insanların Çin'e iade edildikleri takdirde işkenceye ve hatta ölüm cezasına maruz kalmasından korkmak için ciddi gerekçeler mevcut."

Tahrip Edici Hamleler'den Alıntılar

"Tanınmış dini şahsiyetlerin yönetilmelerini güçlendirmeliyiz ve siyasi açıdan ehliyetli olduklarından emin olmalıyız. Bu birinci dereceden bir taleptir. Burada sözü edilen siyasi yeterlilikler şunlardır: ateşli bir anavatan sevgisi, Komünist Parti liderlerine ve sosyalist sisteme destek, milli ayrılıkçılığa ve yasadışı dini faaliyetlere muhalefet, milli birlik ve anavatanın birliği savunusu ve ulusun kanun ve politikalarına bilinçli bir uyum... Dini faaliyet mekanlarının ve metinlerin içeriğinin yönetilmesini güçlendirme uygulamaları yapmalıyız." Xinjiang Party Secretary, Wang Lequan

"Burası bir Uygur okulu ve burada çalışanların çoğu da Uygur. Ama ne evde ne de işyerinde çocuklara dinden bahsetmenize izin verilmiyor. Konuştuğunuz anda yasadışı iş yapmış oluyorsunuz. Kendi oğluma bile İslam'dan bahsetmemem bekleniyor. Böyle bir şey nasıl mümkün olabilir?"

"Okulumuzda okuyan bazı öğrenciler, yani sizin

çocuklarınız, dua etmek, oruç tutmak ve bir kısım dini faaliyetlerle meşgul olmaktan dolayı eğitimlerine tam olarak konsantre olmuyorlar. Yani, hem çocukların dini faaliyetlere (dua etmek, oruç tutmak ve diğer dini faaliyetler) katılmaması gerektiğini belirten Otonom Bölge Eğitim Komisyonu'nun 1996 tarihli ve 5 sayılı Dokümanına hem de okulumuzun kurallarına karşı geliyorlar."

"Askerler düzenli olarak köyümüze gelip köylüleri kontrol ederler. Gece gelip evleri tek tek ararlar. Dini herhangi bir malzeme bulurlarsa sizi sorgu için götürürler. Bunların "yasadışı dini yayın" olduğunu söylerler. Benim babam basit bir çiftçidir. Okuduğu Kuran'ın yasadışı olup olmadığını ne bilsin?"

"Benimle de öyle oldu. Kaldı ki ben pek de öyle ateşli bir müslüman sayılmam. Yalnızca ders sırasında sık sık dini şarkılardan sözedirim. Bunlar son derece yaygındır. Sınıfta bunlardan söz etmenize izin verilmemesi çok saçma. Benim öğretmem istenen müzik tarihimizin ve geleneğimizin önemli bir parçasıdır. Ama diğer taraftan, [okul yetkilileri] önümüzdeki dönem dersime kaydolun yeteri sayıda öğrenci olmadığını söylüyorlar ki bu doğru değil. Bu yüzden bir senedir ders vermiyorum. Beni atmadılar ve çok da şikayet etmemem gerekir. Çünkü hala Komünist Parti'nin ekmeğini yiyorum. Tek yaptığım kampüsü gezmek ve masamda oturmak. Bu tam bir zıyan. Ama bundan bahsetmemek daha iyi.

Xinjiang'daki bir yüksek öğretim kurumunda yerel müzik geleneklerini öğretmesi yasaklanan bir Uygur profesör.

"Bir kısım akrabalarla beraber başka bir iş kurmayı becerdim ve bu benim için bir gurur kaynağı. Bundan önce okullara yiyecek maddeleri temin eden bir büroda çalışıyordum. Sonra "burada sakal yasak" dediler. "Bıyık bile." Kendi bedenime ne yapacağımı bana onlar mı söyleyecek diye düşündüm. Bu bizim geleneğimiz, kim karışır? Dolayısıyla ayrılmam için bir fırsat çıktı. Ben de ayrıldım. Ama özel sektörde başka bir iş bulamadığınız takdirde ya sakalınızı kesersiniz ya da aç kalırsınız."

"Deneyimlerin paylaşılması" seansları sırasında, din adamlarının diğer katılımcılara görevleri sırasında karşılaştıkları "zorlukları" ya da "olayları" ayrıntılı bir şekilde anlatmaları isteniyor. Örneğin bir imam "yasadışı" din derslerinin nasıl yapıldığını, ya da bir caminin nasıl "yasadışı" bir dini kitap kullandığını anlatacak. "Ajite eden unsurlar" hakkında yetkilileri uyarmayı nasıl aksattıkları ya da önceden izin almaksızın başka bir bölgenin din görevlisini nasıl davet ettiklerini de anlatabilirler. Din görevlilerinin şahsi hatalarını kabul etmeleri ve nasıl "yanlış" fikirlere kapıldıklarını anlatmaları da gerekiyor. Gruptaki diğer kişiler nezdinde bu türden yanlış hareket örneklerine de dikkat çekmeleri gerekiyor...

Contribute to Human Rights Watch.

Erkin Alptekin Beyin İsveç'te Yayına Başlayan Uygur Radyosun'dan Köreş Kösen'le Yaptığı Röportaj (2)

Soru: Bazı kişiler Çin'in şu anki siyasi,iktisadi ve askeri alanda dünyanın en büyük devletlerinden biri olduğunu ifade ederler,bu şartlar altında Doğu Türkistan'ın bağımsız bir devlet olarak yer almasının mümkün olmayacağını sürmekteler ,sizin bu konuda fikirleriniz nedir.

Cevap:Eğer ben vakti saati geldiğinde Doğu Türkistan'ın bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkacağına inanmasam bu zor şartlar altında 35-40 yıldan beri Doğu Türkistan davası konusunda lobicilik faaliyetlerini sürdürmem.Babam ömrünün 70 yılını bu mücadeleye adanmış,amcam Hüseyin bey Çin cezaevlerinde işkece ve zulüm altında şehit olmayacak,anne ve baba tarafından 3büyük dedem (Niyaz beg,Yusuf beg ve Sheyh Hazretim) 19. asırda Doğu Türkistan'da Mançu-Çin'e karşı başlatılan ayaklanmaya katılmayıp şehit olmayacaklardı.

Hakikaten Çin bugün çok büyük bir devlet olarak tarihte yer almakta.Ama bir zamanlar Sovyetler Birliğide çok büyük bir devlet idi,şu an bu büyük devlet yok, onun yeride yaklaşık 15 tane müstakil bir devletler topluluğu var.Sovyetler devletinde olduğu gibi vakti saati geldiğinde Çin devletininde parçalanmayacağını kim garanti verir? Çin devletinin parçalanmayacağını ben değil,Çin bilim adamları kendileri ileri sürmekte.

Örneğin : Pekin Fenler Akademisi 2003 yılında yayınladıkları makalede bu konuya kısaca şöyle dile getirmektedir.

"...Eğer Çin büyükleri, Çininde Amerika yönetim sistemi gibi bir federatif devlet yönetimini benimsemesse önümüzdeki dönemlerde Çin'in Yugoslavya'daki gibi kanlı bir şekilde parçalanacağını dile getirmektedir."

Amarika'nın Marryland Üniversitesi,Amerika Savunma Bakanlığı talebi ile 1994 yılında yayınlanan araştırma raporunda şöyle denilmektedir."**Önümüzdeki yıllarda Çin'in parçalanma ihtimali %50 dir. Yakında**

Amerika'da'The Coming Collapse of China'yani 'Çin parçalanmadan önce'adlı bir kitap yayınlandı.Kitapta öne sürülen fikirlerin hepsinde Çin diktatörlük düzeninin önümüzdeki yıllarda mutlaka parçalanacağını dile getirmekte.Tarih buna şahitki zulme dayanan diktatörlük sistemleri mutlaka tarihten yok olacaklardır.

Biz insanlar için zor olsada,Allahu teala için çok kolaydır,vakti ve saati geldiğinde Allah bu ateist dinsiz düzeni mulaka yok edecektir. İnsan ümit ettiği sürece yaşar.vatanın dışında yaşayan. özellikle Uygurların hiç bir zaman ümitsiz olmaması lazım,Doğu Türkistan halkına daima ümit verilen işlerin yapılamaması onları ümitsizliğe itmesini istemezdim ama bu konuları ilkönce tartışmak gerek.Çünkü vatan dışında yaşayan **biz Uygurlar vatan için ,vatandan ayrıldık.**

Halkımıza olan kendimizin bir kişilik vicdani borcumuzu yerine getirmek için çaba göstereğiz.eğer vicdanı borcumuzu yerine getirmesek.bunun hesabını kıyamete günü veremeyeğimize inanıyoruz.

Mesela, Çin devletinin parçalanması değil,belki Çin parçalanır Doğu Türkistan bağımsız bir devlet olarak ortaya çıktığında yurt dışında yaşayan genç kabiliyetlilerimiz Doğu Türkistan'ın bağımsızlığını koruma konusunda,siyasetini belirleme,iktisadi konularda kalkındırmak,medeni eğitimi.rekabet haline getirmek,herhangi bir alanda fabrikanın faaliyete geçmesi konularında anavatandaki halkımıza nasıl yardımcı olabilirlerİşet yurt dışında yaşayan uygurların bunun benzeri olan çok sorulara cevap verebilecek plan,proğram ve yol haritası çıkarması gerekiyordu. Ama bize buna benzer konularda yurt dışında yaşayan Uygurlar'ın arasında mefkure birliğinin olmayışı,bizim şu anda böyle bir plan,proğram yol haritası ortaya çıkaramadık.Çoğunlukla 'bize plan değil,pilav gerek "diyerek hareket ettik.

Erkin Alptekin Begning Shivitsiye'de Paaliyetge ötken Uygur Radyosun'dan Köreş Kösen bilen Kilğan Sohbet (2)

Sual : bezi kishiler, hitayning hazir siyasi, iktisadi ve askeri jehetlerdin dunyaning eng kudretlik döletleridin biri haligha kelgenlikini ifade kilip, bu sherler astida Sherki Türkistanning mustekil bir dölet bulup otturigha chikixining mumkin emeslikini algha surmekte. Sizning bu husustiki fikringiz nime?

Jawap: Eger men vakti ve saati kelgende Sherki Türkistanning mustekil bir dölet bolup otturigha chikidighanlikigha ishenmigen bolsam, kiyinki 35-40 yildinberi Sherki Türkistan toghruluk lobi faaliyetliri yürügüzimigen, dadam 70 yili bu ishka serf kilmighan, tagham Huseyin Begh Hitaylar turmisida kiyin- kistak astida ölmigen, ana ve dada teref bolup 3 chong dadam (Niyaz Beg, Yusuf Beg ve Sheyh Hezretim) 19.asirde Sherki Türkistanda Manchu- Hitaylarga karshi bashlatilghan mustekillik koreshlirige katnishop shehit bolmighan bolatti. Hekiketen Hitay bugun zor bir dölet bolup otturigha chikti. Emma bir vakitlar Sovit İttifakimu zor bir dölet idi. Bu zor dölet hazir yok. Uning ornigha hazir 15 mustekil dölet kuruldi. Sovit İttifakigha ohshash, vakti saati kelgende, Hitay döletining tarkalmaydighanlikini kim kafalet kilalaydu? Hitayning tarkalidighanlikini men emes, belkim Hitay alimlirining ozi algha surmekte. Mesilen Beijing Fenler Akademiyesi 2003 yil neshir kilghan bir ichki matiriyalida

Eger Hitay yobashchiliri, Hitayda Amerika Koshma Shitatlirida bolghanidek bir federativ dölet curush yolini ahturmisa, Hitay Halk Jumhuriyeti aldimizdaki aldimizdaki yillarda Yugoslavyada bolghandek kanlik revishte parchilinidu....,

Amerikaning Merryland Universitesi, Amerikan Milli Mudafaa Ministerlikining telebi yilen 1994. yili neshir kilghan bir tedkikatida nundak deydu: "...Aldimizdaki yillarda Hitayning parchilinish ihtimali yuzde 50 dur....,

Yakinda Amerikada "The Coming Collapse of China., yani "Hitay Parchilinish Aldida., digen bir kitap neshir kilindi. Algha surulgen fikirlerning

hemmesi Hitaydiki diktatorluk tuzumining aldimizdaki yillarda mutlek revishte parchilidighanlikidin direk bermekte. Tarih shuninggha guvahki, zulumgha tayanghan diktatorluk sistemleri mutlek revishte yok bolidu.

Biz bendiler üçhün kiyin bolsimu, Allah Taala üçhün nahayiti asan. Vakti ve saati kelgende Allah Taala bu "atheist., yani "dinsiz., tuzumni yok kilidu.

İnsane umut kilghan muddetche yashiyalaydu. Bolupmu chetelerde yashavatkan Uyghurlarning hich kachanda umutsiz bolmasliki , Sherki Türkistan helkige daima umut beridighan ishlarni kilishi ve ularni umutsizlikke gherk kilidighan ishlernin mutlek revishte bash tartishi kirek. Chunki chetelerde yashavatkan biz Uyghuyrlar veten üçhün, vetendin ayrilduk.

Helkimizge bolghan ozimizning bir kishilik vijdani kerzimizni ada kilimiz dep chepivatimiz. Eger bu vijdani kerzimizni ada kilmaydighan bolsak, buning hesabini kiyamette asla berelmeydighanlikimizgha ishinimiz.

Mesile, Hitay döletining parchilinishida emes, belkim Hitay döleti parchilinip Sherki Türkistan mustakil bir dölet bolup otturigha chikkan chaghda , chetelerde yetishken yash kabiliyetlerimiz, Sherki Türkistanning mustakillikini saklap kalishta, siyasetni belguleshte, iktisadini tekammul kildurushta, medeni maarifni revajlandurushta, herkaysi fabrika, zavut ve karhanilarni ishletishte anavetendeki helkimizge kandak yar yulekte bolalaydu? Mana chetelerde yashavatkan Uyghurlarning mushuninggha ohshash yene bir munche suallargha jevap tepip bire pilan, program ve yol heritisi ishlep chikishi kirek idi. Emma yukarida ifade kilip otkunimdek, chetelerde yashvatkan Uyghurlar arisida bir mefkure birliki bolmighach biz hazirgheche mundka bir plan, program ve yol heritisi ishlep chikalmiduk. Kopiche "bizge plan emes, pola kirek., dep yurduk.

Türkistan Türklerinin Kurtuluş Savaşı'na ve Cumhuriyet'e Katkıları (2)

Yrd. Doç. Dr. Abdulvahap KARA
Mimar Sinan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim üyesi

I. Dünya Savaşı'nın sona erdiği ve Paris Barış Konferansı'nın toplanacağı sırada Sadri Maksudi (Arsal) Paris'te bulunmaktadır. Ocak 1920'de 32 devletin temsilcisinin katılacağı konferansta, görüşülecek konular arasında savaştan yenik çıkan Osmanlı Devleti'nin kaderi de görüşülecektir. Böyle bir ortamda hiçbir şey yapmadan oturamayacağını anlayan Maksudi, konferansa katılan temsilcilere çağrı mahiyetinde bir mektup kaleme alır. Mektubunda Maksudi, 1917 yılında ilan edilen İç Rusya ve Sibirya Milli Muhtar idaresinin 10 milyon müslüman halkının Reisi olarak, katılımcılardan Müslümanların halifesini ve Türkleri İstanbul'un dışına atmak fikrinden vaz geçmeleri çağrısında bulunur.

Aynı Sadri Maksudi, bundan 12 sene evvel, Rusya Duma'sında milletvekili iken Osmanlı ile Rusya'nın komşuluk ilişkilerine katkıda bulunmuştu. 1908'de Türkiye'de Meşrutiyet ilan edilip Meclis-i Mebusan açıldıktan sonra, Maksudi Duma'da söz alarak, Duma'nın Meclis-i Mebusan'a bir tebrik mesajı göndermesi gerektiğini ifade eder. Bu teklif Duma'nın Rus milletvekillerinde şaşkınlık yaratır. Çünkü, Duma'nın uzun yıllar süren savaşlar yaptığı bir devletin Meclisine tebrik etmesinin bir mantığı yok görünüyordu. Fakat demokrasinin beşiği sayılan Fransa'da yüksek tahsil yapmış Maksudi için bunun haklı gerekçesi vardı: Osmanlı Meclisi ile Duma'yı demokrasi fikri, demokrasi ideali birleştirmekteydi. Böyle bir gerekçeyi işiten Duma milletvekilleri şaşkınlıklarını üzerlerinden atarak Maksudi'yi haklı bulurlar. Böylece Maksudi üyesi bulunduğu Duma ile gönülden bağlı olduğu Türkiye'yi birbirine yaklaştırmanın mutluluğunu yaşar.

Sadri Maksudi, Rusya siyasetinde bir diğer çıkışını 1917 Şubat ihtilalinden sonra Kadet Partisinde yapar. Kadet Partisi, Rusya'nın idari mekanizmasında meydana gelen büyük değişiklikleri görüşmek, iç ve dış politikaları belirlemek üzere 25-28 Mart 1917'de Petersburg'ta toplanır. Kadet Partisinin üyesi olan Maksudi,

kongrede bir konuşma yaparak, Türkiye'nin aleyhine olacak her harekete ve boğazların Rusya tarafından işgaline Rusya Müslümanlarının razı olmayacağını belirtir. Nitekim, bu konuşmadan sonra Rusya Müslüman Halk Komitesi Maksudi'yi destekledi. Ancak, Kadet Partisi Müslüman Türklerin isteğini dikkate almadı. Türkiye aleyhtarı tavrını sürdürdü. Bunun üzerine Sadri Maksudi, Kadet Partisinden istifa etti.

Türkistan Türklerinin I. Dünya Savaşı'nda olduğu gibi, Türk Kurtuluş Savaşı'nı da her safhasına destek vererek yakından takip etmeye çalıştıklarını görmekteyiz. Türkistan içinde aydınlar ve şairler halkı aydınlatıcı ve Kurtuluş Savaşı'nı destekleyici yazılar yazmışlarsa, Türkistan dışına çıkabilmiş aydınlar uluslararası platformda kendi siyasi meseleleriyle beraber, Türkiye'nin bağımsızlığını ve reformlarını da destekleyici çalışmalar yapmışlardır.

Sovyetler Birliği dışında, Avrupa ülkelerinde bulunan Türkistanlı siyaset ve devlet adamları başından itibaren Atatürk'ün siyasi faaliyetlerini benimsedikleri görülmektedir. İstanbul'un İtilaf Devletleri tarafından işgal edildiği günlerde, İdil-Ural Türklerinden Ayaz İshaki, Sadri Maksudi ve Fuad Toktar Paris'te bulunmaktaydı. Onlar, Bolşeviklerin İdil-Ural'da hakimiyeti ele geçirmesinden sonra, mücadelelerini yurt dışında devam ettirmek üzere Fransa'ya gelmişlerdi. Burada Fransız Dışişleri Bakanı ve Başbakanı Millerand ile görüşme gününü beklerlerken Türkiye Ayan Meclisi Üyesi Ahmet Rıza Bey ile karşılaşılır. Ahmet Rıza Bey de Fransa hükümetinin isteği ile Türkiye'nin gayri resmi vekili olarak Paris'te bulunmaktadır. Kazanlı devlet adamları Ahmet Rıza Bey ile uzun uzun görüşmelerde bulunurlar. Görüşmenin yapıldığı 4 Nisan 1920 günü, İngilizlerin Padişah'a baskı yapıp, Mustafa Kemal'i asi ilan etmesini istediği günlere rast geliyordu. Kazanlı devlet adamları, Ahmet Rıza Bey'i Padişah'ın böyle bir isteği yerine getirerek Mustafa Kemal gibi bir kahramanı asi saymasının ülkeye büyük zarar vereceğini anlatarak, Padişah'a bu yönde telkinde bulunması hususunda ikna ederler.

Hokand Muhtar Hükümeti'nin sabık başbakanı Mustafa Çokay da Türkiye'nin uluslararası alandaki politikalarına destek veren çalışmalar yapmıştır. Çokay bilhassa Ermeni meselesinde Türkiye'nin

haklarının savunulmasında büyük gayretler göstermiştir. Şubat 1918'de Hokand hükümetinin Kızıl Ordu tarafından yıkılmasından sonra, 1919-1921 seneleri arasında Gürcistan'da bulunduğu sırada, Ermeni meselesine vakıf olan Çokay, ayrıca Tiflis'te Kuvayi Milliye temsilcisi olan Kâzım Bey (sonradan İzmir valisi, Trakya umumi müfettişi Kâzım Dirik) ile temasta bulunarak Ermeni meselesi hususunda devamlı surette makaleler neşretti.

Mustafa Çokay 1919-1921 yıllarında Tiflis'te bulunduğu sıralarda Vol'ny Gorets, gibi rusça dergilerde ve kendi yönetiminde Türkçe çıkan Şafak gazetesinde Kazım Bey'den temin ettiği malumatları "Anadolu Mektupları" namı altında yayınladı. Çokay bu işlerle meşgul olduğu sıralarda, Ermenistan'daki Amerika misyon başkanı ve Türkiye aleyhtarı General şiddetli bir beyanatta bulunur. Bu beyanata Mustafa Çokay, o kadar vazih ve şiddetli cevap vermiştir ki, şahsi dostları bundan doğabilecek akibetlerden endişe ederek, bir takım koruyucu tedbirler almışlardır.

Mustafa Çokay Şubat 1921'de Gürcistan'dan Türkiye'ye geçer. İstanbul'a varır varmaz müttefik makamlar vasıtasıyla İtilaf Devletleri nezdinde Türkistan meselesinde teşebbüslerde bulunur. Ancak Türkiye'yi de unutmaz. İstanbul'da gördükleri, Türkiye hakkındaki müttefik tasarıları ve Türkiye'nin geleceği hakkında Türkistan Türklerinin görüş ve dileklerini belirten bir memorandum hazırlayarak, müttefik kuvvetler komutanlığına verir.

Mustafa Çokay Berlin'de 1933 yılında yayınladığı "Yaş Türkistan" dergisinde Ermenilerin Türkiye aleyhindeki oyunlarından birisini nasıl bozduğunu da teferruatıyla anlatmaktadır. Çokay'ın belirttiğine göre, Lozan konferansı yıllarında (1922-1923) Ermeni Cumhuriyeti Heyeti Reisi M. Aharonyan düzmece bir iddia hazırlayarak, Hindistan, Kafkas ve Türkistan Müslümanlarının dahi Türkiye'yi Sevr anlaşmasına uymadığı için eleştirdiklerini ve Ermenileri haklı gördüklerini söylüyordu. Bu konuda hazırladıkları memorandumu konferansa sunmuşlardı. Mustafa Çokay ve Ayaz Kafkasyalılar, İdil-Urallılar, Kırımîliler ve Türkistanlıları temsilen bu iddianın asılsızlığı konusunda bir memorandum hazırlayarak, Fransız dışişleri bakanlığına ve Lozan konferansına gönderirler. Çokay, bu konuyla ilgili olarak Yaş Türkistan dergisindeki makalesinde şöyle demektedir: "Ahoronyan'ın Hindistan Müslümanları hususunda söyledikleri ne kadar doğrudur, bilemem. Fakat biz, Kafkasyalılar, İdil-

Urallılar, Kırımîliler ve Türkistanlılar adına 22 Mart 1922 günü Sevr anlaşması ile alakalı memorandumu teslim ettik. Onu Fransız Dışişleri Bakanlığına Ayaz İshaki ile beraber götürüp verdik" Çokay bununla da yetinmez. Kendisi maddi sıkıntılar içinde olmasına rağmen, yol parasını borçla tedarik ederek Lozan'a da gider.

Çokay, Ermeni meselesinde Fransız halkını ve Fransa'daki Bolşevik karşıtı Rus göçmenlerini aydınlatmak için Fransızca ve Rusça makaleler kaleme aldı. Bu makaleler "Orient et Occident" ve "Gortsı Kavkaza" isimli dergilerde yayınlandı.

Diğer yandan Türkistan'dan Anadolu'daki mücadeleyi yakından takip etmeye çalışan aydınlar, bilhassa halkın duygu ve düşüncelerini dile getirmekte mahir şairler Kurtuluş Savaşı hakkında şiirler yazmışlardır. Bunlar, böylece şiir diliyle Atatürk ve Kurtuluş Savaşı'na destek veriyorlardı. İşin enteresan yanı böyle şiirleri Türkistan'daki hemen her Türk boyunun önde gelen şairleri kaleme almışlardır. Mesela Kazak Türklerinin milli şairlerinden Mağcan Cumabay bunlardan biridir. Osmanlı mağlup edilerek işgaline karar verildiği sıralarda, Sovyet Rusya'sında iç karışıklıklar ve savaş sebebiyle açlık felaketi yaşanıyor ve halk sıkıntı içinde yaşıyordu. Buna rağmen Türkiye'nin işgale uğramak felaketi Türkistan halkı için çok derin bir yeis ve heyecanla karşılanmıştı. Kazak Türklerinin milli şairlerinden Mağcan Cumabay, ilk baskısı 1923 yılında Taşkent'te yayınlanan eserinde yer alan "Alıstağı bavrıma" yani "Uzaktaki kardeşime" isimli şiirinde bu duyguları açıkça ortaya koymaktadır. Magcan 12 dörtlükten oluşan uzun şiirine şöyle başlıyor:

Alısta azap çekken bavrım,
Quvarğan bayşeşektey kepken bavrım.
Qamağan qalın cavdın ortasında,
Köl qılıp közdin casın tökken bavrım.
Anadolu Türkçesiyle ifade edersek:
Uzakta azap çeken kardeşim,
Kurumuş lale gibi solan kardeşim.
Kuşatmış kalabalık düşmanın ortasında,
Göl gibi göz yaşı döken kardeşim.
Magcan şiirini şu mısralar ile bitiriyor:
Bavrım! Sen o cakda, men bu cakda
Qaygıdan kan cutamız, bizdin atka.
Layıq pa qul bop turuv,
Kel ketelik Altayğa ata miras altın taqqa.
Anadolu Türkçesiyle ifade edersek:
Kardeşim! Sen orada, ben burada

Kaygıdan kan yutuyoruz.

Bizim adımıza layık mıdır köle olmak,
Gel gidelim Altay'a ata yadigarı altın tahta.

Kırgız şairi İsmail Sarıbayoğlu da, 1921 yılında Kurtuluş Savaşı için bir şiir yazmıştır. Hayatı hakkında fazla bir malumatımızın olmadığı bu Kırgız şairi, "İngilizler Türklere saldırırken yazılan şiir" ismini taşıyan şiirinde, Anadolu Türklüğünün ölüm-kalım savaşına Kırgız Türklerinin dikkatini çekmek ve gerekirse yardımına koşmak gerektiğini ifade etmekte ve şöyle demektedir:

Ekçeme içip kölösün,
Bar önörün ordo atmak.
Musulmandın işi emes,
Kılıç çappay cön catmak.
Koldon kelse kayrat kıl.
Oygon Kırgız uykudan.
Stambul türktön ayrıldın.
Bolup aldı ar bölök,
Ak cinister bölök.
Amerika, sarı orus
Aydap cürdü türküdü.
Aylan kelse, sen boluş.
Anadolu Türkçesiyle ifade edersek:
Ayran içerek eğleniyorsun,
Bütün hünerin eğlenmek.
Müslümanın işi değildir,
Kılıç sallamadan boş yatmak.
Elinden geliyorsa çaba göster.
Uyan Kırgız uykudan.
İstanbul Türk'ten ayrılıyorsun.
Oldular grup grup,
Beyazlar bir grup.
Amerika, Sarı Rus
Önüne kattı Türk'ünü.
İmkanın varsa, koş yardım et.

Türkistan'ın önde gelen şairlerinden Abdülhamid Çolpan da (1897-1938) bir taraftan Türkistan'ın hürriyeti için halkta mücadele ruhu uyandırmaya çalışırken, diğer taraftan Türkiye'yi ihmal etmiyor ve Türk istiklal harbi için şiir yazıyordu. Onun Tufan adlı şiiri Anadolu'da milli mücadeleyi yürüten Türk ordusuna ithaf edilmiştir. Şiirde Türk ordusu "mazlumlar tufanının öç alıcı sellerine", işgalci kuvvetler ise "medeniyet beşiğinde oturan cellatlara" benzetilir. 1920'lerde yazılan şiirin başında ve sonunda Türk ordusuna hitap eden iki mısralık şu bölüm:

Ey İnönü, Ey Sakarya, ey İstiklal Erleri

Milli Misak alıngaça totalmasdan ilgeri,
heyecan ve çoşkunluk yaratmaktadır. Şiir,
Ey istiklal, ey Sakarya, ey İnönü Erleri
Yür, mazlumlar tufanının öç alguçı selleri!
mısralarıyla sona ererken Çolpan, Türk İstiklal
harbini batılı sömürücü ve işgalci güçlere karşı
mazlum milletlerin öç alması olarak görmektedir.

SONUÇ

Üç ana başlık altında incelediğimiz Türkistan Türklerinin Türkiye'ye yaptığı bu yardım ve desteklerin maddi boyutları, belki milli mücadelenin başarısına büyük etkiler yapacak ölçüde görülmeyebilir. Ancak onların o devirde içinde bulunduğu şart ve durumlar göz önüne alındığında büyük fedakarlıklar içinde ifa edilmiş olduğu muhakkaktır. Bu fedakarlıklar ve Türkiye'ye karşı beslenen sevgi ve muhabbet Balkan Savaşından itibaren artarak devam etmiştir. Kurtuluş Savaşı sırasında had safhaya ulaşan bu sevgi ve muhabbet Ankara'nın da dikkatlerinden kaçmamıştır. Mesela bu yakın alakayı fark edenlerden biri Ankara Hükümeti'nin Maliye Bakanı Yusuf Kemal Tengirşek'tir. 1920 yılında Moskova'da bulunan ve Buhara, Hive, Türkistan, Tataristan ve Azerbaycan temsilcileriyle görüşmeler yapan Yusuf Kemal Bey 16 Ekim 1920'de TBMM'de yaptığı konuşmada bu konuda şunları söylemektedir: "Onların bizlere itimatları var... Bizleri muhterem ve mukaddes yerlerden gelmiş insanlar addediyorlar... Bizim milletin mukadderatına bizden ziyade alakadar oluyorlar... Türkiye köktür, burada bulunan onun dallarıdır, diyorlar".

Netice olarak Türkistan Türklerinin 1920'lerdeki Türkiye'ye bakış açısı, ona yardım etme ve destek olma gayretlerini büyük idealist İsmail Gaspıralı'nın "dilde, fikirde, işte birlik" şiarının bir sonucu olduğunu söyleyebiliriz. Bu da Gaspıralı'nın XIX. yüzyılın son çeyreğinden XX. yüzyılın başlarına kadar yayın hayatını sürdüren ve Balkanlardan Doğu Türkistan'a kadar bütün Türkçe konuşan halklar tarafından okunan "Tercüman" gazetesindeki fikirlerini Türk Dünyasına yaymada belli ölçüde başarıya ulaştığını göstermektedir. Bu sebeple, Türkiye Cumhuriyeti ile Türkistan'daki Türk Cumhuriyetleri arasında sağlıklı ilişkiler için kardeş ülkeler arasında hızlı ve tarafsız iletişimi sağlayıcı ortak televizyon ve diğer basın araçlarının varlığının çok önemli görevler ifa edebileceğini söyleyebiliriz.

Osman Batur ve Mücadelesi

İLYAS KARA

Mimarsinan Üni.Yük.Lis.Ögr.
İstanbul Şehremini Lis.Tarih Öğret.

Altay Kazakları'ndan İslam Bey'in oğlu olan Osman İSLAM 1899'da doğdu. Bozkırın sert ve acımasız şartları Osman'ı çok kısa bir sürede usta bir binici ve avcı yaptı. 12 yaşında Kazakların efsanevi kahramanı Böke BATUR'la tanışması Osman'ın hayatının dönüm noktası oldu¹ Böke Batur, Osman'daki yeteneğini gördüğünden, ona çete savaşlarının bütün inceliklerini öğretti. Osman'ı çok iyi bir silahşör olarak yetiştiren Böke Batur O'na müthiş bir Çin düşmanlığı ve nefretini de aşıladı² Osman henüz 15 yaşına geldiğinde Böke Batur'u kaybetti. Çinliler'e yenilen Böke Batur Türkiye'ye gelmeye çalışırken Tibet'te yakalandı ve idam edildi.

Osman Batur bundan sonra Böke Batur sonra Böke Batur'un vasiyetine uyararak O'nun ve kendi askerlerini birleştirerek Çin'e karşı harekete geçti. 1,85 boyunda, kalın yapılı, esmer, gözleri kısık, az konuşan bir komutandı. Hızırбек Gayretullah, Osman Batur'un idealinin Cengiz Han çağındaki gibi bütün Türk Yurdu'nun Çin ve Rus'tan temizlenmesi olduğunu³ ifade etmektedir.

Osman Batur Çinliler'in ve Ruslar'ın hiçbir barış teklifini kabul etmedi. Çünkü sözlerinde durmuyorlardı. Osman Batur'un bu savaşta bir vardı. O da Sovyetlerin II. Dünya harbine yoğunlaşması ve Doğu Türkistan'la ilgilenememesiydi. Rusların hiçbir barış teklifini kabul etmeyen Osman Batur bütün çabalarına rağmen Rusların Altay bölgesindeki volfram ve altın ocaklarını işletmelerine engel olamadı. II. Dünya Savaşı bitince serbest kalan Rusya, bütün ağırlığını Doğu Türkistan'a vermeye başladı. Nitekim 1947 yılının başlarında Rusya ve Moğolistan hava kuvvetleri Osman Batur'un ayaklandığı bölgeleri hava bombardımanına tuttu⁴. Zorda kalan Osman Batur da ilk kez Çin'den yardım istedi Urumçi Çin Hükümeti Osman Batur'un Mayıs 1947'de Ruslar'ı Altay, İli ve Targabatay bölgelerinden atmak için istediği silah

1951-1955 ARASI DOĞU TÜRKİSTAN OLAYLARI

Doğu Türkistan 1951 yılından itibaren de Rusya ve Çinlilerin zulmüne maruz kalmaya devam etti. Türkler bu dönemde her türlü olumsuzluklara rağmen yine direndiler ve kahramanlar çıkardılar. Bunları burada kısaca zikretmekte fayda mülahaza ediyoruz.

A- ORAZ BAY ÇETESİ

Oraz bay, Kutubi, Kazak aşiretlerinin lideri, aydın bir kişi idi. Çin'in Doğu Türkistan'ı işgaline asla tahammül edemiyordu. Bu amaçla İli, Çögeçek, Altay mntıkasını kontrol altına alıp Çin kuvvetlerine sık sık hücum ederek dehşet saçıyordu. Ruslar'ın devreye girmesi Oraz Bay'ın sonu oldu. Ruslar'ın takibi sonucu çetesini kaybetti. Ve 21 Mart 1951'de yakalandı. Üç gün sonra da Urumçi'de 24 adamı ile beraber idam edildi.

B- RAHMANOĞLU ÇETESİ

Arif Rahmanoğlu İli isyanına subay olarak iştirak etmiş değerli ve yiğit bir askerdir. Komünizme tam anlamıyla düşman olan Rahmanoğlu 100 kadar adamı ile Ruslara ve Çin'e isyan etti. Gulca şehrine kadar giren ve buradaki garnizonu basıp hükümet askerlerini öldüren Rahmanoğlu, Osman Batur ile temasa geçti. Ama 1951 Haziran'ının başındayken yakalandı ve 22 Haziran'da 80 arkadaşı ile beraber idam edildi.

C- ŞARKİ TÜRKİSTAN PARTİZANLARI

Bu teşkilat, Kuça gençlerinden Muhammet Niyazi'nin başkanlığında kuruldu. Kaşgar'da 6 kez ayaklanma çıkardılar. Yeni Hisar ve Urumçi'de de Çin'in kabusu oldular. Bu teşkilatın mensubu diye tam 13.56, kişi yakalandı; ama Muhammet Niyazi asla ele geçirilemedi.

Yine bu dönemde 1000 adamı ile dağa çıkıp Çin garnizonlarına ve askeri birliklerine baskınlar veren Ali bey ve 300 kişilik kuvveti ile Çin'i uzun müddet uğraştıran Hüseyin Teyci de önemli yer tutmaktadır.

Ayrıca Urumçi radyosunun verdiği habere göre bölgede 1949-1951 yılları arasında 66 muhabere, 222 suikast vuku bulmuş, 30 teşkilat ortaya çıkarılmıştır. Urumçi valisi Seyfettin Azizi de 1955'in 26 Temmuz'unda yaptığı bir konuşmada 1954 yılında Hoten'de bir ihtilal teşebbüsünde bulunulduğunu belirtmektedir.

SONUÇ

Doğu Türkistan köklü bir tarih ve kültür birikimine sahip bir coğrafya ve Türklüğün anayurdudur. Mete Han'dan günümüze dek uzanan süreçte hep sıcak olaylara ev sahipliği yapmıştır. Bu mücadelede taraflar doğal olarak, Türkler ve Çinlilerdir. Bu mücadeleye daha sonra Sovyet Rusya da iştirak edecektir. Doğu Türkistan özellikle son 250 yılda büyük olaylara ve çatışmalara sahne olmuştur.

1750'li yıllardan itibaren Çin'in baskısını üzerinde hisseden bölge, Yakup Han'ın ölümüyle iyice Çin boyunduruğuna girmiştir. Bır müddet Çin'in baskısı ve ekonomik sömürüsüne maruz kalan bölge halkı 1911 yılından itibaren açıkça isyan bayrağını çekmiş ve ayaklanmıştır. Gerçi daha önceki tarihlerde de ayaklanmalar vuku bulmuş ama hiç biri 1911-1955 yılları arasındaki kadar şiddetli olmamıştır. Özellikle 1931 yılı Kumul isyanından sonra iyice alevlenen çatışmalar 1951 yılında Osman Batur'un öldürülüşüne kadar bütün hızıyla devam etmiştir.

İşte bu çalışmamızın 1911-1955 yıllarını ele aldık. Çin'in ve Sovyetler Birliği'nin nasıl insan haklarını ve uluslar arası hukuku hiçe sayarak bir bölgeyi işgal ettiğini, ekonomik olarak nasıl sömürdüğünü ve insanlık dışı nasıl zulümlerde bulduklarını göstermeye çalıştık.

1 Gayretullah, Osman Batur, Sh, 4.

2 Gayretullah, Altaylarda Kanlı Günler, Sh, 102.

3 Gayretullah, Altaylarda Kanlı Günler, Sh, 103.

4 Hayit, age, Sh, 329.

Karahan Yusuf Kadirhan İle Sultan Mahmut Arasındaki Anlaşma

Yazan : Mehmet Emin BUĞRA
Çeviri : Gök Bayrak

Yukarıdaki dile getirilen savaştan sonra , Sultan Mahmut Yusuf Kadirhan'in yine bir hücumunun akıbetinden gayet korkup , Karahan Yusuf Kadirhan'a , Ali İlkhan'a ve Tuğan İlkhan'a ayrı ayrı mektup yazarak elçiler göndermiş ve onlarla sulh edip , barış talebinde bulunmuştur . Yusuf Kadirhan bunu reddetse bile o savaşa göre sulhu çok severdi . Ali İlkhan ise savaş taraftarı idi . Tuğan İlkhan Sultan Mahmut'un teklifini kabul edip kendi arasında bir karara geldi ve hicri 400 (miladi 1009 -) senesinde Sultan Mahmut'a direk elçi gönderip , onunla temasa geçti . Yusuf Kadirhan önceki savaşta Karahanların mağlup olmasına neden olduğundan dolayı Tuğan İlkhandan çok üzülmüştü . Bu defa onun bağımsız bir hükümdar gibi kendi başına iş yapıp Sultan Mahmut ile birleşmesine daha da kızarak onun cezasını vermek amacıyla büyük kardeşi Ali İlkhan'ı hicri 401 senesinin kış ayında Semerkant'tan Balasağun'a yolladı .

Hava çok soğuk ve kar yağdığından dolayı , Ali Tekin Özkent'ten geçemedi durdu . Bu yürüyüşten haberdar olan Sultan Mahmut hemen Yusuf Kadirhan'a elçi gönderip , onun için geçerli olan uygun şartlar esasında sulh etmeyi teklif etti ve Tuğanhan'ın hatasını affetmesini istedi . Yusuf Kadirhan bu xertleri kendine faydalı ve uygun gorup kabul etti . Ali İlkhan Tekin'e Semerkant'e dönmesini emretti ve kendisi de Özkent'ten Samerkant'e döndü . Ondan sonra , Yusuf Kadirhan ve Sultan Mahmut arasında , hem de onlardan sonraki evlatları arasında da bu dostluk ilişkisi devam etti .

Tuğan İlkhan ve Kitan Savaşı

Hicri 408 (miladi 1018) senesinde Kitan denilen bir Türk Kabilesi (bunlar hakkında ilgili bölümde

detaylı konuşulacaktır) 100 bin atlı orduyla Altay dağlarını aşarak Doğu Türkistan'a hücum etti . " İki Oğuz " (şundaki Altay vilayeti) ve İmil gibi yerleri işgal edip İli'ye doğru ilerleyip İli nehrine yaklaştı . Tuğan İlkhan o günlerde ağır hasta olduğundan dolayı Kitanların yolunu kesmek üzere yollanan askerlerinin mağlubiyetini duyunca çok merak etmiş ve Tanrı'ya ağlayıp kendine şifa dilemişti . Bir gece Tuğanhan şifa bulup kısa bir zamanda kendine geldi . Karahan'dan ve başka taraflardan Balasağun'a yapılan yardımlarla gücünü arttırarak Kitanların üzerine yürüyüş yaptı ve onların çok sayıdaki askerini öldürerek , kaçanların arkasından kovalayarak İmil'e geldi ve 10 binden fazla Kitan askerini esir aldı . Kalanlarını püskürtüp Altay dağlarından geçirerek geri döndü . Bu defadaki savaşta sayısız hayvanın ganimet alındığı rivayet ediliyor .

Bu galibiyetten sora az vakit geçerkende Tuğanhan vefat etti . Onun yerine ise küçük kardeşi Arslanhan kuzey Türkistan'a İlkhan oldu . Bu kişiyi Arap tarihçileri " Arslan El Asim " diye yazıyor . Bir rivayette ise o Kitan savaşı şu Arslanhan zamanında yapılmış denilir . Lakin , tarihçilerin çoğu dile getirilen o rivayeti tasdik ediyor . Bu mağlubiyetten sonra Kitan devleti Karahan'lara vergi ödeme şartıyla tabii olmuşlardır .

AÇIKLAMA

(yukarıda soru işaretli yerin açıklamasıdır)(Bazı tarihçilere göre "Kıtan,Kıtay"Çin diye isimlerde olup telafuzu değişerek zamanımıza gelen ve şu anda (Çin) sözcüğü olarak kullanımı geçerli olmuştur." Kıtan,Kıtay,yada Çinlar ve Hunlar toplumundaki gayri Türkler Katagorisinde gösterilir.

Vakit basından

18 MART
CUMA
2005

18 MART
CUMA
2005

8 yıldır Çin zindanlarında
Uygurlu iş kadını Rabia
özgürlüğüne kavuştu

Kayseri
Akşam GÜNLÜK

09/03/2005/ÇARŞAMBA

Kadınlar Günü Kutlandı

Doğu Türkistanlılar, Doğu Türkistan'daki kadınların durumuna dikkat çektiler.

Kayseri
Güneş
Büyük Günde Bıyık Gazete
FİYATI: 250.000 TL (25 YKR)

18 MART 2005 ÇARŞAMBA

Doğu Türkistanlı kadınlar unutulmamalı

Doğu Türkistan Kültür Dayanışma Derneği Kadın Kolları tarafından 8 Mart Dünya Kadınlar Günü münasebetiyle dernek binasında basın toplantısı düzenledi.

Doğu Türkistan Kültür Dayanışma Derneği Kadın Kolları tarafından 8 Mart Dünya Kadınlar Günü münasebetiyle dernek binasında basın toplantısı düzenledi.

Dünya Kadınlar gününde Doğu Türkistan'da yaşayan kadınların unutulmaması gerektiğini vurgulayan Kadın Kolları Başkanı Rabia İktürk, günümüzde kadın olmanın zorluklarına değindiği açıklamasında, "Dünya

kamuoyu, hiç olmazsa bu gün, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü Doğu Türkistan'lı Kadının sesini duyun. Dış dünyaya kapalı yaşamak zorunda bırakılan, sesini Doğu Türkistan sınırları dışına ulaştırımayan Doğu Türkistanlı Kadınların, sessiz feryadına kulak verin. Bu gün "Dünya Kadınlar Günü"nde Doğu Türkistanlı kadınları, anaları unutmayın. Bu günden itibaren

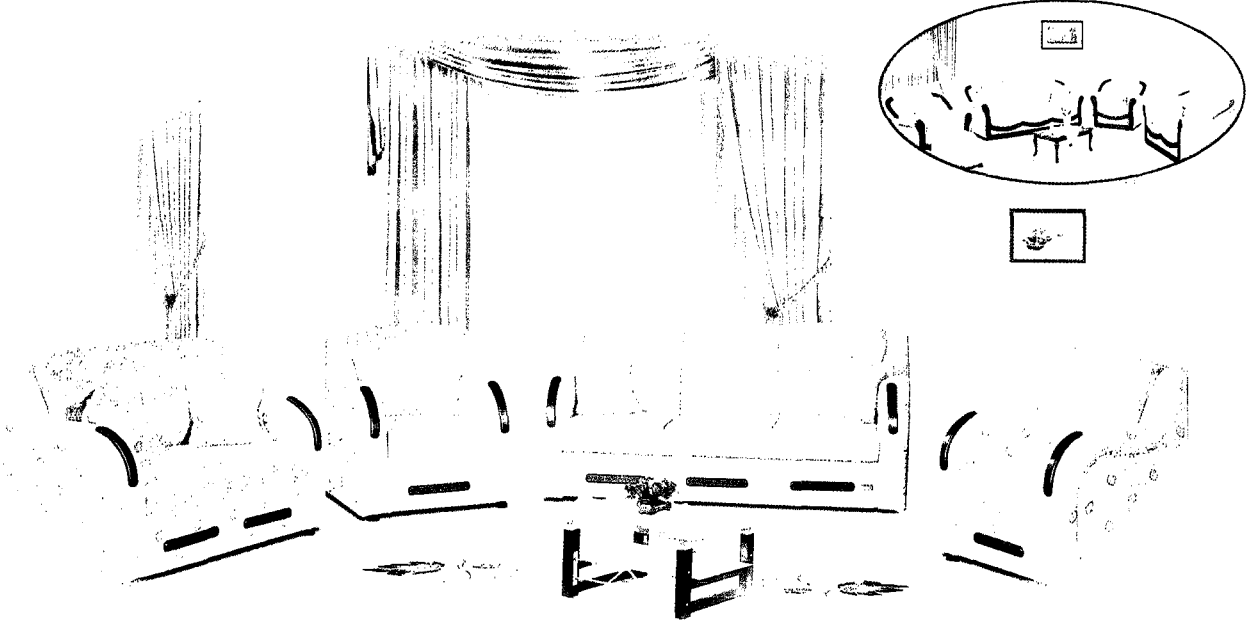
Emperyalist Çin'in zulmünü devam ettirmesine, Doğu Türkistanlı kadının, Doğu Türkistan'ın sesini kısmasına, Doğu Türkistan'ı sömürmesine, bebekleri katletmesine izin vermeyin. Doğu Türkistan kadını temel insan hak ve özgürlüklerini elde etme mücadelesi vermektedir. En temel hakkı olan "Anne olmak" hakkı elinden alınmıştır. Anne olmak isteyen Doğu Türkistan kadını, kendini gizlemek

zorunludur. Çünkü, hamileliği belli lendiği takdirde bebeği kullodilecek, yapılan kürtaj sonucunda belli de bir daha çocuk sahibi olamayacaktır. Tüm güçlüklerle çocuk sahibi olması durumunda ise yavrusunu resmi kaynaklardan gizlemek zorundadır. Aksi halde, ağır vergiler ödeyecektir. Çocuğuna istediği eğitimi verme özgürlüğü de elinden alınmıştır. Tüm bu zorlukların yanında Doğu Türkistanlı anneler yavruları için gözyaşı dökmekten kurtulamazlar. Çünkü günümüzde binlerce genç ayrılıkçı olmak, terörist olmak suçlamaları ile evlerinden alınıp götürülmekte, onlarca isim edilirken geri kalanlar büyük hapisanelerde işkence altında tutulmaktadır. Bazı gençlerde, geride gözü yaşlı anne ve babalar bırakarak diğer ülkelere göç etmektedir." dedi.

BAKTIROĞLU TEKSTİL

Hamdi BAKTIR

*Eski Sanayi Bölgesi 7. Cad. No: 44 KAYSERİ
Tel: (0.352) 336 06 36*

FIRAT®

KANÇPC - KOLTUK
Yatak Ev Tekstili Turizm ve Yapı
Elemanları Sanayi Tic. Ltd. Şti.

Tel: (0 352) 320 37 35
336 38 34 - 320 35 78
Fax: 336 41 31
Eski Sanayi Bölgesi
1. Cadde No : 69 KAYSERİ

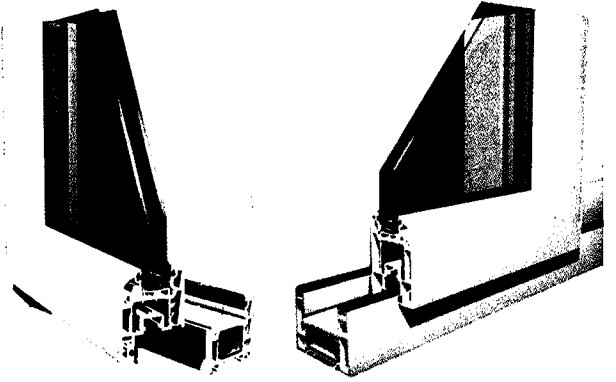
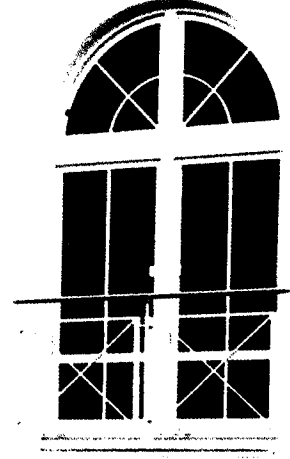

DURAK PEN

PVC KAPI ve PENCERE SİSTEMLERİ

AKANSU/PEN

Mithatpaşa Mah. Erkilet Bulv. No:133/A
Tel: (0.352) 338 04 44 KAYSERİ
Atölye: Ağaç İşleri San. 28. Cad. No:80
Tel: (0.352) 311 33 97

GİSTAŞ

Gazioğulları

İnşaat Sanayi Ticaret A.Ş.

www.gistas.com.tr

Amacımız size nerde olursanız olun çözüm üretmektir...

Firmamız inşaat sektörü içine giren hemen hemen tüm dallarda faaliyet göstermektedir. Bu faaliyetlerimizi üç ana başlık altında toplamak mümkündür.

Firmamız, alt yapı işlerinde önde gelen kuruluşlar arasındadır. Genellikle kamuya ait olmak üzere, şimdiye dek onlarca alt yapı işini gerçekleştirmiştir. Bu işler arasında;

**Kanalizasyon,
Pis su ve temiz su boru hatları,
Kollektör inşaatları** sayılabilir.

Gistaş alt yapı ile birlikte üst yapı işlerinde de tecrübe ve başarısını yaptığı işlerle kanıtlamış durumdadır. Bu işler arasında;

**Park ve bahçe inşaatı ve düzenleme işleri,
Yol yapımı ve onarımı,
Tretuvar yapımı,
Bordür döşeme işleri,
Köprü yapım ve onarım işleri,
Sulama tesis inşaatları** sayılabilir.

Firmanın sadece alt yapı ve buna bağlı olarak üst yapı hizmetleri değil, ayrıca konut ve bina yapım işleriyle de uğraşmaktadır.

**Toplu konut inşaatı,
Hizmet binaları inşaatı,
Tarihi vakıf binaları onarım işleri** bu kategoriye giren işlerden bazılarıdır. oluşturmaktadır.

GİSTAŞ

Sigorta Aracılık Hizmetleri Ltd. Şti.

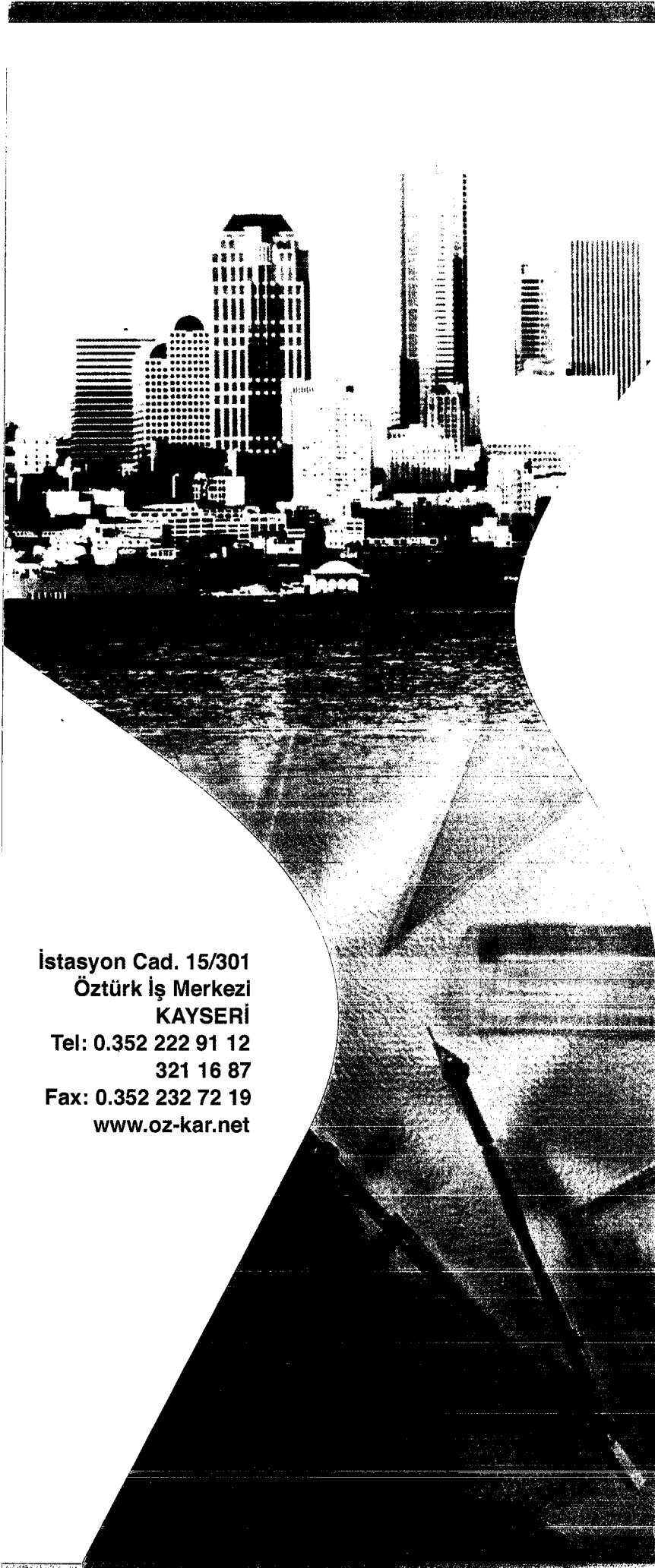
SAFAHAT

İnşaat Mühendislik Mimarlık Taah.
Medikal San. Tic. Ltd. Şti.

Osman Kavuncu Caddesi Öncü İş Merkezi
No : 53 Kat 3 KAYSERİ
Telefon : 0352 320 20 71 - 0352 320 20 58
Fax : 0312 330 18 68

Mithatpaşa Caddesi Ağaoğlu Pasajı Kat : 1
No : 4 Ümraniye/İSTANBUL
Telefon - Fax : 0216 461 75 55

Sümer 2 Sokak No: 34/14 Kızılay/ANKARA
Telefon : 0312 229 91 29 - 0312 229 91 30
Fax : 0312 230 30 0

Istasyon Cad. 15/301
Öztürk İş Merkezi
KAYSERİ
Tel: 0.352 222 91 12
321 16 87
Fax: 0.352 232 72 19
www.oz-kar.net

Grup

ÖZKAR

ÖZKAR İnşaat

ÖZKAR Enerji

ÖZKAR Metal

ÖZKAR Ahşap

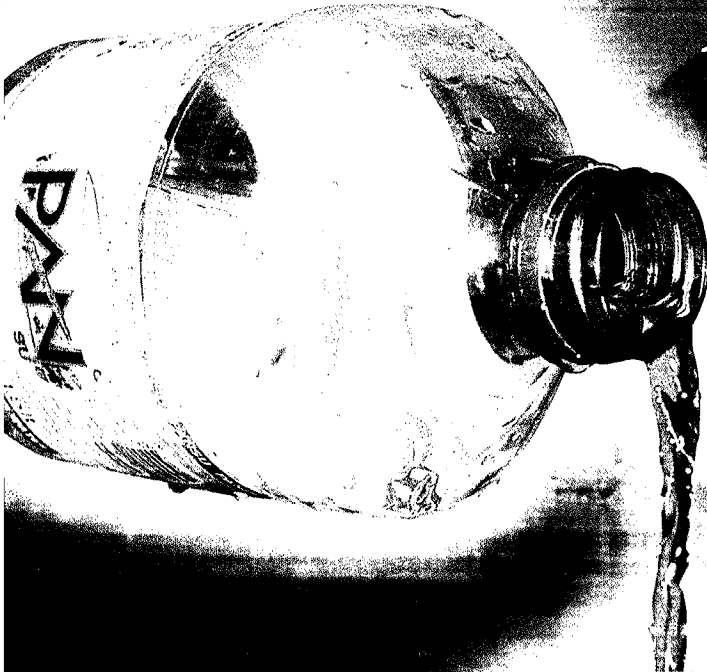
ÖZKAR Diştic

PANSU

DOĞAL KAYNAK SUYU

TS-EN-ISO 9001 - 2000

bir
yudumla
gelen
ferahlık
duygusu

PANSU

Kayseri Şeker Fabrikası A.Ş.
Kuruluşudur.

Osman Kavuncu Cad. 7. Km. KAYSERİ • Tel: 0352 331 24 00 Fax: 0352 331 48 34
E-mail: pansu@kayseriseker.com • Web: www.kayseriseker.com

BİRİKİM

2000

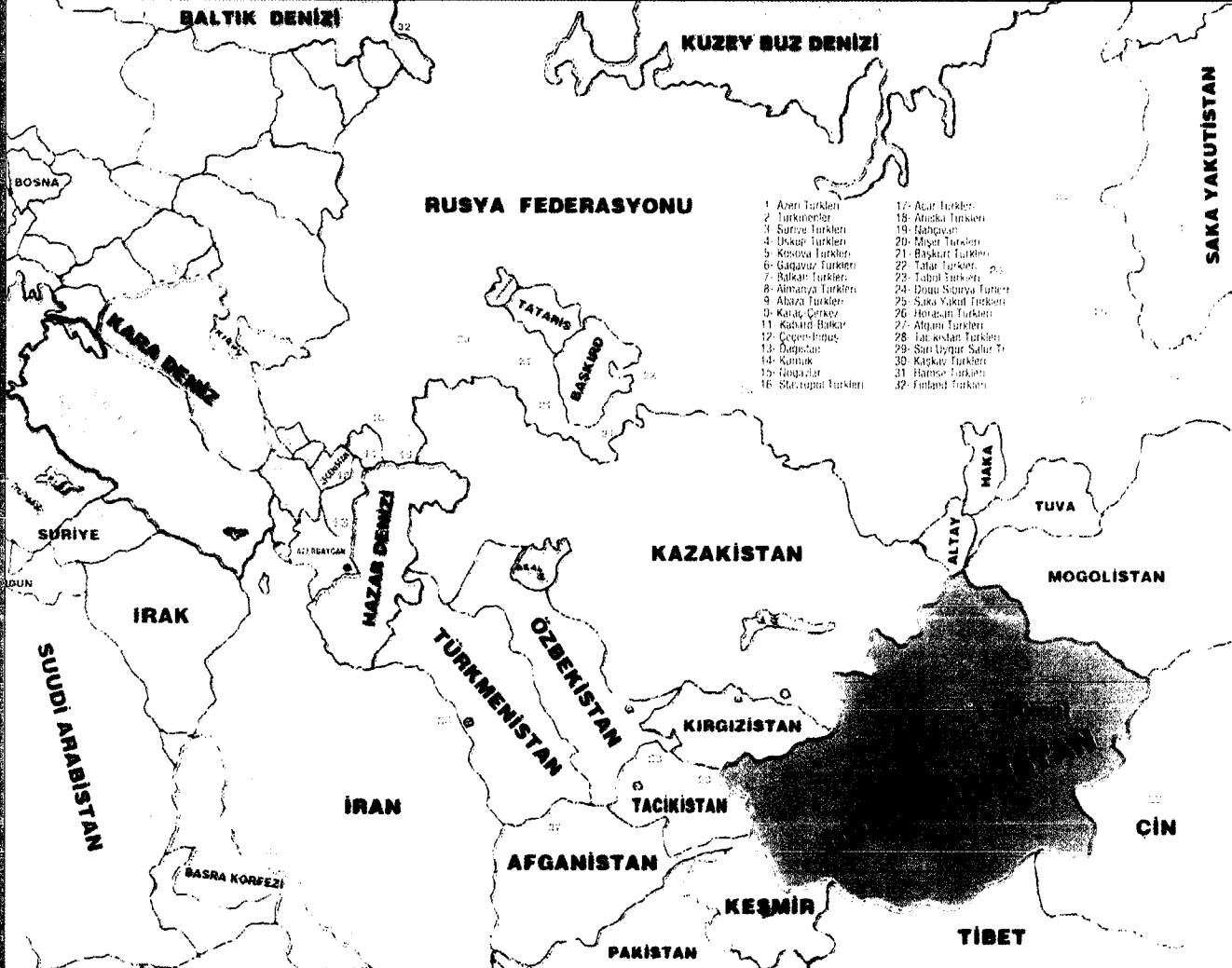
Doğu Türkistan ÇİN İSGALİNDE

BİREYSEL

İLGİ

DERSHANESİ

Profesyonel, Teknolojik, Erkin, Elit

Doğu TÜRKİSTAN
1.828.418 Km² yüzölçümü ile
35 milyon müslümanın yaşadığı
bir Türk yurdudur

GENEL MERKEZ:
Hoca Ahmet Yesevi Mah. Türkistan Evleri 44. Sok. No: 28
Tel: 352.339 39 65 Fax: 337 35 04, 38090 Kocasinan/KAYSERİ
ŞUBE:
Sakarya Mah. Talat Paşa Bulvarı Kılıç Apt. No: 141/3
Dörtöyl / Cebeci / ANKARA
Tel: 312.319 54 72 Fax: 312.319 54 74
Web: www.uighur.com - www.gokbayrak.com
e-mail: gokbayrak@kaynet.net

